

nr.48 • Okt.'94

de Persée

Maandblad voor Onderwijs
in Vlaanderen

Leider in de klas

KLASSE

Maandblad voor Onderwijs
in Vlaanderen
Uitgegeven door het Ministerie
van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs

Nr.48 • Oktober 1994

Redactie

Leo Bormans
Patrick De Busscher
Gaby De Moor

Redactiesecretariaat

Diana De Caluwé
Anny Lecocq

Foto's: Luc Daelemans

Cartoons: Dirk Vercampt
Vormgeving: Artefact, Leuven

Verantwoordelijke uitgever

Daniël Vandenberghe, leidend
ambtenaar A.O.V.

Abonnement (10x per jaar): 300 fr.
Alle Vlaamse leerkrachten, PMS-
medewerkers enz. (van elk net en
van elk niveau) krijgen **KLASSE**
gratis. Adreswijzigingen uitsluitend
regelen via de eigen schooladmini-
stratie.

KLASSE

Koningsstraat 138 8ste verdieping
1000 Brussel
Tel. redactie 02-211 46 60
Tel. secretariaat 02-211 46 58
Tel. abonnementen 02-211 46 62
Tel. publiciteit 02-211 46 58
Telefax 02-211 46 61

WAAR ZIT U?

Uw adres zit in één van onze twee bestanden. Het overgrote deel wordt beheerd door de weddedienst van het Departement Onderwijs. Als u in dat bestand zit staat er een **stamboeknummer** van 11 cijfers bij uw adres. Vermeld dat a.u.b. altijd bij uw correspondentie over verzendingsproblemen of als u bijvoorbeeld uw gratis abonnement wilt stopzetten. Adreswijzigingen kunnen in dat bestand alleen worden doorgevoerd via uw eigen lokale administratie die de wijziging doorgeeft aan Brussel. Als u niet in dat bestand zit, staat er bij uw adres een **klantnummer** van 4 cijfers. U bent dan abonnee en meldt een eventuele adreswijziging rechtstreeks aan **KLASSE**. U zou eens moeten weten hoeveel lezers er elke maand gewoon maar verhuizen om te beseffen dat leerkrachten géén honkvast volkje zijn.

IN DIT NUMMER

Wat een leraar leiden kan.
p. 4-11.

26-27

De ideeënbus blijft leeg

Leerlingen willen ernstig genomen worden en zich meer betrokken weten bij het reilen en zeilen van hun school. Daarvoor krijgen ze niet altijd de kans. Ze zien ook wel in dat een ideeënbus meestal slechts een zoethoudertje is.

28-29

De helft haalt de finish niet

Wie aan de universiteit of het hoger onderwijs lange type begint, heeft ongeveer één kans op de twee om ooit het beoogde diploma te behalen. Binnen de normale tijdsduur lukt het maar één op de drie. Waar loopt het fout?

Homo's op school?
Niet gezien! p. 30-31.

En ook...

- Socrates. Nieuwe Europese onderwijsprogramma's. p. 12
- Enquête. Twee keer 1000 Vlamingen over onderwijs. p. 13.
- Journaal. Wat roert daar in het struikgewas? p. 14.
- Klasse-Idee. Zes dagen lang eregast in Leuven. Enz. Enz. p. 15-22.
- Signaal. Over gekookte kikkers en ander springtuig. p. 23.
- De Infolijn. Er bestaan geen domme vragen. p. 34.

4-11

Leider in de klas

Leiding geven aan een klas valt heel wat leerkrachten zwaar. Hoe komt het dat de ene daar beter in slaagt dan de andere? En hoe krijg je greep op dat ingewikkeld netwerk van relaties in de klas? Wat een leraar leiden kan.

24-25

Zonder partituur of dirigent

De inspectie is klaar met de doorlichting van de opleiding tot onderwijzer. Het verslag is niet erg positief. Partituur en orkestleider ontbreken. Bovendien zijn de normaalscholen te klein en zal de helft waarschijnlijk moeten verdwijnen.

De helft haalt het diploma niet. p. 28-29.

30-31

Homo's op school

Homoseksuelen? Niet op onze school, mijnheer. Toch zijn er waarschijnlijk zo'n 8000 homoseksuele leerkrachten in Vlaanderen en nog eens tien keer zoveel leerlingen. Maar daarover wordt niet gesproken. Een reportage.

32-33

Wepsen eten praniles

Zo'n 100.000 leerlingen hebben last van dyslectische problemen. Ze verwisselen hardnekkig letters bij het lezen. Veel leerkrachten herkennen het verschijnsel niet. Is er trouwens iets aan te doen?

Leraars in de klas

Het leven is

VIZIER

«Ik zag het niet meer zitten. Ik dacht dat ik nooit nog een klas onder controle zou kunnen krijgen.» Mark, Chris, Linda, Paul en H el ne waren de pedalen kwijt. Ze ontmoetten elkaar vorig jaar op een cursus *Leiding geven in de klas*. Daarna ging ieder weer zijn eigen weg. Wij zochten ze een schooljaar later weer op. Wat ze ervan gebakken hebben?

«Ik vind nog steeds dat er in grote groepen in mijn les te veel gebabbeld wordt», zegt *Linda*. «Maar ik voel me daar niet meer radeloos of woedend bij. Tijdens een rollenspel werd het mij duidelijk dat leerlingen met storend gedrag niet mij als persoon willen kwetsen maar veeleer de les storen om het spel. Nu probeer ik bewust leiding te geven. Vroeger twijfelde ik zelf en gaf ik de leerlingen dikwijls onduidelijke boodschappen. Ik heb ook voor het eerst getracht mijn gevoelens open met de klas of de leerling in kwestie te bespreken, als me iets stoorde of als ik me gekwetst of ontgoocheld voelde. Eigenlijk heb ik ook meer genoten van het lesgeven.»

Grapjes maken

«Ach, het zit soms in kleine dingen», zegt *H el ne*. «Vroeger glimlachte ik bijvoorbeeld altijd nadat ik iemand had berispt. Op die manier kwam mijn boodschap nooit over zoals ik ze bedoelde. Dat doe ik dus niet meer. Dat non-verbale is heel belangrijk. Ik heb nu gemerkt dat naar een leerling toegaan of hem een teken geven veel meer effect heeft dan hem hardop voor de klas ter verantwoording roepen.»

«Agressie lokt agressie uit. Dat zinnetje zit in mijn hoofd gebrand», zegt *Paul*. «Mijn leerlingen deden vorig jaar waarschijnlijk even vervelend als anders maar ik voelde er me niet meer persoonlijk door geraakt. Dat zelfvertrouwen, die zelfzekerheid is het belangrijkste. Vroeger dacht ik dat humor het beste wapen was. Maar dat klopt niet. Je mag grapjes maken over de leerstof maar niet over het gedrag van de leerlingen. Ik lach niet meer als ze dingen doen die ik niet wil accepteren. Ik durf ze nu ook met meer klem vragen om iets te doen, bijvoorbeeld om rustig voort te werken nadat er even gelachen was. En verbaasd dat ik was dat die vastberaden stem ook veel meer effect had dan vroeger.»

Straf geven

«Je krijgt als leraar zelden eens iets positief over jezelf te horen», zegt *Chris*. «Het doet deugd als anderen je ook eens stimuleren en je positieve aandacht geven. Daardoor krijg je het gevoel dat je het aankunt. En dat straalt je ook uit in de klas. Ik denk dat ik zelfs anders binnenkom in de klas. Als je je eigen gedrag (houding, woorden, gebaren) eens rustig onder ogen kunt zien, merk je ook sneller wanneer je de leiding verliest in de klas. Je kunt dan sneller reageren. Al moet ik toegeven dat ik de clown van de klas nog niet geneutraliseerd krijg.»

«Voor mij waren leerlingen die rond hun zestiende op de school uitgekeken zijn een nieuwigheid», zegt *Mark*. «Ze gebruiken je om al hun frustraties en verdriet op af te reageren: relatieproblemen, puberteit, scheidingen, leerproblemen, faalervaringen, gezondheidsproblemen, de moeilijke zoektocht naar de eigen identiteit... Als ze dat allemaal op je afsturen is het begrijpelijk dat je er als leerkracht onderdoor gaat. Een overdosis zeker? Sinds ik wat heb nagedacht over mijn stijl van leiding geven probeer ik actief te luisteren en ook iets te doen aan het groepsgevoel. Ik heb het dus niet meer zo vaak over jij en jullie maar over wij en ons. Ik geef ook nog wel straf maar probeer nu nog alleen het gedrag en niet de persoon te bestraffen.»

Een *VIZIER* over leiding geven in de klas. Geen kookboek met kant-en-klare recepten. Wel een zoektocht naar het antwoord op de vraag waarom de ene leraar dezelfde klas wel in de hand krijgt, en de andere niet. Leraars in de klas. Het leven is leiden. ■

Het is voor veel leerkrachten moeilijk om toe te geven dat ze problemen hebben met leiding geven aan een klas. Sommigen doen daar heel stoer over («Niet met mij!»), anderen ontwikkelen in alle stilte een maagzweer.

Wie zijn dan de leerkrachten die tijdens de grote vakantie een week lang een cursus volgen *Leiding geven in de klas*? En wat leren ze daar? Een confrontatie met leerkrachten die de pedalen niet vinden of die het gevoel hebben dat ze die na zoveel jaren plots kwijt zijn geraakt.

«Ik gaf al een aantal jaren les en had ook meestal een goed contact met de leerlingen», zegt Frank. «Er mocht in de klas ook al eens gelachen worden. Maar daar zat mijn probleem. Ik vond het, vooral naar het einde van het schooljaar toe, soms moeilijk om de klas weer ernstig aan het werk te krijgen. Bovendien was mijn enthousiasme met de jaren wat gezakt zodat ik steeds minder zin had om veel moeite te doen voor de school. Maar echt goed voelde ik me daar niet bij.» Frank is één van de cursisten die samen met een stel andere leerkrachten een week lang onderduikt in zijn eigen functioneren voor de klas. Andrea Thienpont leidt voor de Stichting-Lodewijk de Raet al zes jaar lang dergelijke cursussen. Voordien had ze zelf 25 jaar voor de klas gestaan.

ANDREA THIENPONT: Er zijn bijzonder weinig scholen waar leerkrachten met elkaar over hun problemen kunnen praten. Eigenlijk heeft zogezegd niemand problemen. Het gaat blijkbaar bij iedereen even goed. Het is onvoorstelbaar maar er zijn leerkrachten die al twintig jaar lang in dezelfde school staan en nog nooit met collega's hebben

gesproken over hun problemen in de klas. Wie daarover begint, geeft blijkbaar zijn eigen zwakte toe. Op dat vlak is de eenzaamheid in het onderwijs erg groot. De meeste leerkrachten staan er helemaal alleen voor.

Hoe komt dat?

ANDREA THIENPONT: Een leerkracht die over zijn problemen begint houdt zijn collega's ook een spiegel voor. En dat ontregelt hen. Ze willen liever niet met zichzelf geconfronteerd worden. Hun imago en de groepsnorm is blijkbaar belangrijker. Over gevoelens en het irrationele wordt niet gesproken. Veel leraars begaan dan de fout aan te sluiten bij de criticasters en de dwarsliggers. Maar eigenlijk horen ze daar niet bij. Ze zouden beter aansluiting zoeken bij collega's die bereid zijn echt te luisteren. Maar dat is blijkbaar niet zo gemakkelijk.

Hartkloppingen

In een vreemde groep lukt dat blijkbaar beter. Op de cursus hebben de meeste leerkrachten er geen moeite mee om hun problemen te omschrijven. Al gaat dat soms via een omweg.

«Na twee jaar loopbaanonderbreking begon ik er vorig jaar echt weer met veel energie aan», zegt Annie. «In de meeste klassen viel de nieuwe start

De pedalen kwijt

goed mee maar in mijn enige grote klas zaten dertig leerlingen en daar had ik plots niets meer aan te zeggen... »

De anderen herkennen het gevoel. André zegt dat hij zich machteloos voelt als er probleemsituaties opduiken in de klas. «'s Avonds voel ik me uitgeperst en gespannen: hartkloppingen, angstgevoelens... Waarom zou ik op die manier voort moeten doen?»

Ook Lies voelt zich als leerkracht steeds slechter in haar vel: «Ik doe braafjes mijn plicht. Maar waar is mijn enthousiasme?»

Thienpont legt uit dat ze van de cursus geen traukjes en techniekjes moeten verwachten: «Het gaat er niet om hoe je voor de klas moet staan maar hoe je als mens leerkracht bent. Dat is een essentieel verschil. Je kan je mens-zijn niet scheiden van je leraar-zijn. Als je voor de klas staat, sta je daar met heel je zijn: lichaam én geest.»

Veilig voelen

Op de rondvraag wat de leerkrachten zelf belangrijk vinden in de klas komen de meest diverse antwoorden: «Als ik zeg dat de leerlingen iets moeten doen, moet dat ook gebeuren», «Ik wil niet dat ze de orde verstoren en de les onmogelijk maken», «Respect voor wat ik doe, mag ik toch wel vragen. Ik moet echt het gevoel hebben dat ik gesteund word», «Als er regels in de school zijn, wil ik ook dat die door iedereen worden gevolgd» enz. ANDREA THIENPONT: Uit die verzuchtingen komen altijd twee belangrijke behoeften naar boven: de behoefte aan veiligheid en de behoefte aan waardering. Het minimum is de fysieke veiligheid. Een

leerkracht die met 25 leerlingen in een veel te klein lokaal wordt gepropt, kan moeilijk goed functioneren. Maar het gaat vooral om psychische veiligheid. De leerlingen moeten de leerkracht respecteren. Hij moet kunnen werken. Dat impliceert regels en normen, steun van de directie maar bijvoorbeeld ook voldoende informatie. De leerkracht wil weten wat er gebeurt en waar hij aan toe is. Die duidelijkheid laat op veel scholen nog te wensen over. Neem daarbij dat heel wat leerkrachten op verschillende scholen les geven, met totaal verschillende culturen... Dat maakt het bijzonder moeilijk.

De tweede belangrijke behoefte van leerkrachten is iets te betekenen voor anderen: zien dat de leerlingen blij zijn, dat ze spontane interesse betonen of dat ze twee jaar later op straat hun hand nog eens opsteken. Allemaal heel menselijk, heel belangrijk en eigenlijk de enige vorm van reële genoegdoening.

Camouflage

Er bestaan geen standaardoplossingen voor de problemen van leerkrachten. De belangrijkste stap is dat je zelf gaat nadenken over je eigen manier van lesgeven.

ANDREA THIENPONT: De meeste leerkrachten hebben na enkele jaren lesgeven ergens een patroon gevonden dat hen beviel. En daar blijven ze dan in steken. De ene is bijvoorbeeld heel sociaal op school en staat altijd klaar om te helpen. De andere is afstandelijk en streng. Dat patroon werkt tien, vijftien jaar en dan staan ze plots voor een klas waar het niet meer werkt. Maar ze houden er stevig aan vast. Dan volgt er nog zo'n klas en nog een en het hek is van de dam. De breuk is totaal, het vertrouwen is weg. **Het ging nochtans al jaren goed.**

ANDREA THIENPONT: Ja. Maar door een gebrek aan reflectie is dat patroon gewoon een onderdeel van jezelf geworden. Het staat niet meer ter discussie want het heeft succes. En dat proces versterkt zich elk jaar. De ene wordt steeds hulpvaardiger, de andere steeds strenger of humoristischer. Zo'n gedrag wordt op een bepaald ogenblik *dysfunctioneel*. Het evenwicht is weg. Je zou eigenlijk op elk moment in je carrière het juiste evenwicht moeten vinden tussen wat je zelf wilt en wat de anderen willen.

Dat is makkelijk gezegd.

ANDREA THIENPONT: Je zou misschien het tegendeel denken maar heel wat leerkrachten hebben weinig zelfvertrouwen. Ze twifelen aan zichzelf. Maar dat gevoel wordt dikwijls gerationaliseerd en gecamoufleerd. Sommigen verbergen het achter een strenge façade of achter nonchalance.

Kan je je manier van zijn in de klas wel fundamenteel veranderen?

ANDREA THIENPONT: Natuurlijk. Maar daarvoor moet je je huidige *interactiestijl* eerst kritisch durven bekijken. Sommige leerkrachten vertonen bijvoorbeeld voortdurend *tegengedrag*. Ze gaan in competitie met de leerlingen. Zo belanden ze in een vicieuze cirkel van steeds meer straf geven, agressie en ontevredenheid van beide kanten. Ze proberen de macht te pakken. Echt leiding geven daarentegen heeft te maken met *samengedrag* en structuur steken in wat er gebeurt. Gezag is nog iets anders dan macht. Dat krijg je. Je neemt het niet.

Dat heb je of dat heb je niet?

ANDREA THIENPONT: Gezag straal je uit. Je moet voor de klas durven stáán. Er zijn leerkrachten van wie

de leerlingen niet eens gezien hebben dat ze de klas binnenkomen. Anderen zijn misschien een kop kleiner maar iedereen heeft gevoeld dat ze er zijn. Leerlingen ruiken ook wat je van hen denkt. En al na twee seconden moeten ze geroken hebben: dat is er eentje die niet met haar voeten laat spelen maar 't is wel een vriendelijke. Op die combinatie komt het aan: sympathie én gezag uitstralen, *samengedrag* én *bovengedrag*. Daarbij mag je niet vergeten dat 70 procent van het contact non-verbaal verloopt. Het is ongelooflijk hoe weinig leerkrachten aandacht hebben voor oogcontact, een open houding, een spontane glimlach... Dat is een houding die je zelf energie geeft en die tegelijk naar de anderen toe respect opwekt.

Je kan het dus leren?

ANDREA THIENPONT: Het moet in je hele gedrag zitten. Als je aan de leerlingen vraagt om een blad papier te nemen en je denkt op voorhand al dat ze dat toch weer niet zonder morren zullen doen, straal je dat ook uit. Het helpt dan niet om luider te spreken of zachtjes te smeken. Het verschil zit hem hierin dat je als leerkracht beseft dat je niet het slachtoffer van de groep moet worden, dat je er impact op kan hebben. De macht om op een andere manier over leerlingen te denken ligt in jezelf. Zo was hier vorig jaar een lerares die uit angst voor een moeilijke klas altijd vijf minuten langer in het leraarslokaal bleef hangen. Nu staat ze er vijf minuten te vroeg en kijkt ze de grootste belhamels rustig in de ogen. Ze stáát er. En ze voelt er zich goed bij.

Zware problemen van leerkrachten hebben soms kleine oorzaken. Een onaangepast gevoel voor humor bijvoorbeeld. Of een leraar L.O. die alleen nog roept in plaats van spreekt. Dikwijls zijn die leraars zich daar zelf niet bewust van.

Moet een leraar de baas willen spelen?

ANDREA THIENPONT: De beste houding is *participierend leiderschap*. Spijtig genoeg hebben de meeste leerkrachten dat nooit geleerd. Het komt erop aan dat je de leiding hebt OVER een groep maar dat je tegelijkertijd ook IN die groep kunt functioneren, dat je er niet bang voor bent én er geen macht wil over uitoefenen. Je hebt als leraar gewoon het recht op die leiding. Dat is je job, je professionaliteit. Maar je neemt als individu ook deel aan het sociaal gebeuren binnen die groep. Wie zelf rustig is brengt op die manier ook rust in de groep.

En dat doet iedereen anders?

ANDREA THIENPONT: Inderdaad. Elke leraar moet zijn eigen evenwicht vinden en les geven op zijn eigen manier. De ene heeft bijvoorbeeld veel informeel contact nodig met de leerlingen, de andere niet. Maar hij moet wel altijd enthousiasme uitstralen voor zijn eigen vak en zijn eigen werk. Hij moet wiskunde, talen of geschiedenis zelf de moeite waard vinden. Vorig jaar was er op de cursus een lerares uit het beroepsonderwijs. Ze kwam uit een rijk zakenmilieu. Toen ik de deelnemers na de cursus vroeg wat ze in het nieuwe schooljaar anders zouden doen zei zij: «Het eerste wat ik morgen al doe is in ons groot huis eindelijk eens een tafel vrij maken die MIJN BUREAU wordt!». Ze had al die jaren niet eens ruimte voor zichzelf en haar werk gemaakt. Haar milieu had er geen respect voor en zij zelf ook niet voldoende. Hoe kunnen leerlingen een leerkracht respecteren als die niet eens zichzelf als leerkracht respecteert? ■

«**Leerlingen ruiken wat je van hen denkt.**»

De leraar staat altijd voor twee uitdagingen. Hij moet de leerlingen iets bijbrengen en tegelijk orde houden in de klas. De eerste taak is gericht op individuen, de tweede op de groep. En dat botst nogal eens. Nochtans zijn beide taken sterk met elkaar verbonden. Zonder orde zijn leren en onderwijs onmogelijk. Maar hoe komt het dat de ene leraar daar beter in slaagt dan de andere?

De puinhoop vermijden

Veel leerkrachten zijn voortdurend bezig ordeproblemen op te lossen in plaats van ze te voorkomen.

De leerlingen hebben elkaar en hun leraar niet gekozen. Toch vormen ze minstens een jaar lang elke dag een vaste groep. Daarin heeft iedereen andere behoeften, doelen en verwachtingen. Hoe sterk klassen ook verschillen, ze hebben als groep ook allemaal minstens vijf eigenschappen gemeen. Die beïnvloeden zowel het gedrag van de leerlingen als dat van de leerkracht. Een profiel van een dag in de klas.

1. Er gebeurt véél en tegelijk.

De klas is een dichtbevolkte plaats waarin veel mensen met verschillende voorkeuren en eigenschappen met beperkte middelen een breed spectrum van doelen trachten na te streven. Veel activiteiten moeten worden gepland en op elkaar afgestemd. Bovendien gebeuren er honderd din-

gen tegelijk. De leraar moet les geven, elk individu en de hele groep in de gaten houden, plannen, hulp bieden, onderbrekingen opvangen én de vaart erin houden.

2. Het gaat snel.

Leerkrachten hebben weinig tijd om al hun handelingen te overdenken. Op één schooldag treedt een onderwijzer gemiddeld 500 keer in contact met de leerlingen. Toch heeft elke handeling directe en veelzijdige gevolgen. Enkele seconden wachten op het antwoord van een leerling beïnvloedt zowel de demotivatie van de leerling en het tempo van de les als de aandacht van de andere leerlingen.

3. Het is onvoorspelbaar.

Zelfs ervaren leerkrachten weten 's morgens niet wat hen allemaal te wachten staat. Gebeurtenissen in de klas nemen vaak een onverwachte wending. Er zijn veel afleidingen, onderbrekingen en

verrassingen. Daar moet je altijd gepast op kunnen reageren.

4. Er is altijd publiek.

Alle handelingen in de klas, vooral die van de leraar, worden goed gade geslagen. Dat blijkt o.a. uit de perfectie waarmee ook zogezegd onoplettende leerlingen hun leerkrachten én hun medeleerlingen al na enkele lessen kunnen imiteren. Hoe reageert hij? Wanneer reageert hij wel en wanneer niet? Ze hebben het allemaal gezien en ze weten het dikwijls veel jaren later nog precies na te vertellen.

5. De groep leidt een eigen leven.

Ze zijn zoveel uren bij elkaar, vaak voor verscheidene jaren, dat elke groep een eigen geschiedenis heeft met eigen verwachtingen, gedragingen en

normen. Hoe nieuwe leerkrachten of leerlingen daarin passen wordt meestal al bij de eerste kennismaking beslist. Het begin van het schooljaar is dan ook van cruciaal belang.

Organiseren

Omdat de leerkracht te maken heeft met een georganiseerde groep leerlingen staat hij voor de taak deze groep te leiden en er de orde in te handhaven, kortom om de groep te *managen*. Hoe komt het dat de ene leerkracht daar minder problemen mee heeft dan de andere? Dat ligt aan wat tegenwoordig *goed klasmanagement* heet. En dat is méér dan uitsluitend de orde handhaven. Daarvoor moet de leerkracht waarschijnlijk over de volgende belangrijke eigenschappen beschikken. De behoeften van de leerlingen goed kennen (persoonlijke, psychologische en leerbehoeften). Een goede relatie opbouwen met de leerlingen waardoor een positief en op leren gericht klasklimaat ontstaat. De zaak efficiënt organiseren zodat de leerlingen tot een hoog taakgericht gedrag komen. Aangepaste methodes gebruiken die optimaal leren mogelijk maken voor elk individu en voor de groep als geheel. En ten slotte een brede waaier van technieken gebruiken om ongewenst gedrag te voorkomen of te corrigeren.

De puinhoop

Het meest genoemde probleem voor leerkrachten is orde houden in de klas. Heel wat onderzoekers hebben nagegaan waarom de ene leerkracht daar beter in slaagt dan de andere. En wat blijkt? Veel leerkrachten zijn eigenlijk voortdurend bezig met ordeproblemen *op te lossen*. De meer succesvolle leerkrachten daarentegen steken hun energie meer in het *voorkomen* van die problemen. Ze zorgen ervoor dat de kans op ordeverstoringen in hun klas zo klein mogelijk is. Dat doen ze door planning, organisatie en overzicht.

Wat loopt er zoal fout bij de anderen? Ze hebben het juiste materiaal niet bij zich; de leerlingen kunnen niet gemakkelijk aan de nodige leermiddelen; de verkeersroutes voor leerlingen en leerkracht in de klas zijn verstopt met boekentassen en banken; een deel van de leerlingen kan het bord of de leerkracht niet goed zien; de leerkracht kan zelf niet de hele klas overzien; de wisseling van activiteiten duurt lang en verloopt rommelig; de leerlingen weten niet precies wat ze moeten doen, waar ze moeten zijn, welke materialen ze nodig hebben en wat ze moeten doen als ze klaar zijn met hun werk; het duurt een hele tijd voor iedereen aan de slag is; het lesverloop is weinig gestructureerd en wordt voortdurend onderbroken; de doelstellingen en de verschillende onderdelen van de les zijn onduidelijk enz.

Als al die dingen samenlopen is de puinhoop onoverzichtelijk: voor de leerlingen én voor de leerkracht.

Alles gezien

In goed georganiseerde klassen vertonen

leerkrachten een aantal effectief gebleken vaardigheden. Door het gedrag van die leerkrachten in de klas nauwkeurig te observeren, hebben onderzoekers daar de vijf belangrijkste vaardigheden uit kunnen distilleren.

1. Ze reageren alert. Ze ontdekken snel de mogelijkheden die tot storend gedrag kunnen leiden en sturen onmiddellijk bij. Dat kan vriendelijk, vaak met oogcontact. Ze lopen rond in de klas of stellen zich zo op dat ze de hele klas kunnen zien. De leerlingen weten dat de leerkracht «er bij» is en dat hij snel en consequent ingrijpt. Vooral de timing is hierbij van belang.

De leerkracht grijpt op het juiste moment in.

2. Ze spreiden hun aandacht.

Effectieve leerkrachten kunnen als dat nodig is aan meerdere zaken tegelijk aandacht besteden. Ze behandelen routinezaken en reageren op behoeften van individuele leerlingen zodanig dat de activiteiten van andere leerlingen niet stil worden gelegd.

3. Ze steken vaart in hun les. Ze bereiden niet alleen de inhoud goed voor maar ook de organisatie. Tijdens de les geven ze een voortdurende stroom van stimulerende signalen waardoor alle leerlingen bij de zaak betrokken blijven. Er zit een lijn in de les die ze niet snel onderbreken.

4. Ze houden de aandacht vast. De leerlingen weten dat hun elk ogenblik iets kan worden gevraagd en dat er altijd iets interessant kan gebeuren. Daarvoor gebruikt de leraar bekende technieken: eerst de vraag stellen, dan pas de leerling aanduiden; geen vaste volgorde hebben bij het stellen van vragen; af en toe een snelle vragenronde door de klas houden enz. Hij stelt de leerlingen verantwoordelijk voor hun gedrag en hun leren.

5. Ze geven uitdagend zelfstandig werk. Hun leerlingen zijn voor minstens de helft van de tijd zelfstandig aan het werk. Ze krijgen afwisselende opdrachten die afgestemd zijn op hun niveau. De leerkracht begeleidt hen en de leerlingen beleven vrij veel succeservaringen. De meeste leerwinst treedt trouwens op als leerlingen zo'n 75 procent van de opdrachten foutloos kunnen oplossen. De taken zijn ook goed gestructureerd zodat er weinig misverstanden ontstaan.

Betere resultaten

Leerlingen leren meer en gedragen zich beter bij leerkrachten waar ze een goede relatie mee hebben. Ze geven de voorkeur aan leerkrachten die warmte en vriendelijkheid uitstralen. Als ze voelen dat de leerkrachten echt om hen geven, gaan ze liever naar school en zijn ze bereid zich sterker in te spannen. Een positief leefklimaat bevordert het leren. In zo'n klimaat kan de leerkracht zich ook ten volle op zijn taak concentreren en moet hij minder tijd investeren in orde en tucht.

Het klasklimaat vormt ook de neerslag

van de verwachtingen die leerkracht en leerlingen van elkaar hebben. Uit onderzoek naar *de zichzelf waarmakende voorspelling* blijkt dat leerlingen zich kunnen gaan gedragen volgens de verwachtingen die de leerkracht van hen heeft. Zo kunnen leerlingen van wie de leerkracht weinig verwacht zich op den duur aan die verwachting aanpassen en weinig gaan presteren, terwijl ze veel beter kunnen. Onderzoek naar effectieve scholen laat zien, dat leraars in zulke scholen hoge verwachtingen hebben over de leermogelijkheden van hun leerling. Zij stralen in hun gedrag een houding uit van *Jij*

Zonder orde zijn leren en onderwijs onmogelijk.

kunt het en ik zal je daarbij helpen. Voor doemdenken is in die scholen geen plaats, ook niet als de leerlingen afkomstig zijn uit zwakkere sociale milieus of uit etnische minderheden.

Een voetbalploeg

De klas is geen eiland binnen de school en binnen de samenleving. De leerkracht moet altijd rekening houden met de cultuur van de school en met de gezinsomstandigheden van de leerlingen. Als de regels, afspraken en procedures sterk afwijken van die in andere situaties, schieten ze hun doel voorbij. Dan ontstaat er verwarring en onaanpast gedrag.

Een team van leerkrachten dat ook werkelijk als team optreedt, draagt bij tot meer duidelijkheid over de doelen van de school en de aanpak van onderwijskundige zaken zoals zittenblijven, spijbelen, toetsen, omgang met ouders, werkvormen en regels. In sommige scholen leren de leerlingen bij de ene leerkracht zelfstandig werken op eigen niveau en in eigen tempo, bij de andere leerkracht krijgen ze alleen frontaal en klassikaal les en bij nog een andere moeten ze in groepen werken. Zo ontstaat vooral bij leerlingen die tijd nodig hebben om zich in regels en procedures in te werken, verwarring en onzekerheid. Wat bij de ene leerkracht wordt aangemoedigd is bij de andere verboden.

Eén van de mogelijke oorzaken van managementproblemen is het tekort aan samenhang tussen de regelgeving in de klas en die op school, of tussen die in de klas en in de thuissituatie van de leerlingen. Alleen leerlingen en leerkrachten die de regels en procedures in de klas beschouwen als de hunne, die de regelgeving als bekend beschouwen en die ook accepteren, kunnen een sterke bijdrage leveren voor een positief klasklimaat. Daarvoor hangt veel af van de schooldirectie. Hij is de coach van het team die net als bij een voetbalploeg zorgt voor eenheid en samenhang. Als hij dat niet doet, kunnen de individuele leerkrachten nog zo hun best doen, de meerwaarde van het samenspel bereiken ze niet. ■

Leerlingen reageren niet alleen als individuen. Ze maken ook deel uit van een groep met ongeschreven wetten, regels en perspectieven. Daar krijg je als leerkracht moeilijk vat op. Een klas is een netwerk van relaties. De leraar staat daar soms tussen als een hond in een kegelspel. Meestal met de beste bedoelingen. Al komt dat niet altijd zo over.

De hond in het kegelspel

U hebt waarschijnlijk ooit zelf het advies gekregen: als leerkracht stel je je zeker in het begin het best streng en afstandelijk op tegenover de leerlingen. Misschien hebt u zelf ook bij die onderwijzer gezeten die op de eerste schooldag even zijn spierballen liet rollen of bij de licentiaat die dacht indruk te maken met de titel van zijn thesis. Maar zijn het uiteindelijk ook die leerkrachten aan wie u de meest waardevolle herinneringen hebt overgehouden?

Stokslagen

Het is een oude discussie: stel je je in de klas autoritair of meer democratisch op? Ben je de leider of de begeleider van de leerlingen? Misschien werken die oude tegenstellingen niet meer. De stokslagen zijn verdwenen en er zijn anderzijds nog weinig aanhangers van het volledig anti-autoritair. Zelfs de meest democratische leerkracht schiet wel eens zo hard uit zijn sloffen dat het hem nadien zelf tegen de borst stuit. Hetzij omdat hij vreest dat zoiets eigenlijk een gebrek aan echt gezag verraadt, hetzij omdat hij meent dat het niet strookt met zijn opvatting dat een goede leerkracht altijd begrijpend moet staan tegenover zijn leerlingen.

Het klasklimaat is één van die zaken waar je geen vat op lijkt te krijgen. Nu eens heb je een klas met veel inzet en enthousiasme, dan weer lijkt er met de groep helemaal niets te beginnen. Toch is er het vage besef dat er aan dat klimaat te werken valt. Maar hoe?

En wat is precies oorzaak en gevolg: is de afwezigheid van storend gedrag de basis of het resultaat van een goed klimaat?

Een klas is een netwerk van relaties. Er zijn relaties tussen de leerlingen onderling, tussen de leerkracht en elk van zijn leerlingen en tussen de leerkracht en delen van de groep of de groep in zijn geheel. De kwaliteit van die relaties is de meest centrale factor in het klasklimaat.

Heel wat elementen beïnvloeden die relaties. De samenstelling van de groep en de wijze waarop de leerlingen worden gegroepeerd spelen zeker een rol. Niveaugroepen, keuzegroepen, projectwerk enz. bieden heel andere mogelijkheden dan uitsluitend klassikaal werken. Maar ook de overwegende manier van lesgeven, evalueren en feedback geven bepaalt het klimaat. Zijn er veel uitdagende en afwisselende leeractiviteiten of is herhaling en verving troef? Hoe belangrijk zijn cijfers en competitie? En dan zijn er nog de invloeden van buitenaf: het schoolklimaat, de gezinnen waaruit de leerlingen komen en de algemene (populaire?) cultuur waarin ze leven.

Spelregels

Als je tien scholen bezoekt valt het op hoe sfeer en gewoonten overal verschillend zijn. Misschien zijn hun schoolreglementen wel letterlijk hetzelfde maar de schoolcultuur vat je niet in letters op papier. Die zit in de ongeschreven wetten en routines die bepalen hoe mensen omgaan met elkaar. De dominante sfeer van de

A photograph showing two young boys in scout uniforms standing outdoors. One boy is on the left, wearing a dark cap and glasses, looking towards the other boy. The second boy is on the right, looking down. A bicycle is parked between them. The background is slightly blurred, showing what appears to be a building or fence.

De ongeschreven wetten bepalen sterk het leven in elke groep.

school vind je ook terug in de verschillende klassen. Maar als je in één school tien klassen bezoekt, merk je hoe sterk ook daartussen de gewoonten verschillen. Binnen de cultuur van de school wordt in elke klas weer een minicultuur gemaakt.

Waarom is het in de ene klas prettiger lesgeven en ga je met lood in de schoenen de andere klas binnen? Elke groep heeft onuitgesproken groepsdoelen en daarin krijgt iedereen vrij snel zijn plaats (de clown, de dwarsligger, de luiërik...). Dat geeft structuur aan het groepsleven en maakt het voor de leden veilig en voorspelbaar. Die klascultuur zit onbewust in de hoofden van de leerlingen en ook de leraar went er vrij snel aan.

In *klas A* gelden bijvoorbeeld de volgende regels: als de leraar niet meteen reageert mag je roepen; bij het begin van de les moet je altijd iets persoonlijks vragen; we hebben twee leiders en één zondebok; de meisjes horen bij de meisjes en de jongens bij de jongens.

Communicatietrainingen voor leraars in de klas beginnen vaak met de vraag om die ongeschreven regels per klas even op papier te zetten. Dat is niet altijd even gemakkelijk. Toch is het essentieel om greep op de klas te krijgen.

Misschien herkent u de spelregels van *klas B*: we proberen altijd het begin van de les te vertragen; we moeten ons image van dwarsliggers kost wat kost handhaven; ongenoegen uiten we allemaal tegelijk. Of zitten uw leerlingen in *klas C*: wij mogen altijd spontaan reageren; de leraar moet maar zeggen wanneer hij de leerstof belangrijker vindt dan de groepscontacten; Anja voert het woord en als Eric iets zegt is het idioot.

Als leraar aan die regels tornen is vaak heel moeilijk. Ook al bevorderen sommige regels het welzijn van de groepsleden niet, toch verkieszen ze de zekerheid van bekende regels boven de onzekerheid van verandering. Een regel die meestal boven alle andere regels staat is dan ook: onze regels zijn goed en we spreken er niet over.

De clown van de klas

Toch kan de leraar de groepsregels beïnvloeden. Zeker in het begin van het schooljaar. Het eigen gedrag van de leraar staat daarbij model. Als de leraar zelf anderen belachelijk maakt, vragen ridiculiseert, niet laat uitspreken, discrimineert en niet echt luistert... kan hij moeilijk verwachten dat de leerlingen het tegenovergestelde doen. Hij kan hen daarentegen leren omgaan met positieve groepsregels («Er bestaan geen domme vragen», «Als je Nick even laat uitspreken, kom jij meteen aan de beurt», enz.). Competitie en concurrentie aanmoedigen staat haaks op het leren nemen van groepsverantwoordelijkheid. Leren samenwerken in kleine groepjes die elk een deel verzorgen van een groter geheel, bevordert bijvoorbeeld wel een positief groepsgevoel.

De leraar kan nochtans de regels nooit op zijn eentje veranderen. Dat gebeurt circulair: leraar en leerlingen beïnvloeden dat proces wederzijds. Leerlingen alléén kunnen het trouwens ook niet. Dat merk je bijvoorbeeld aan de clown van de klas die plots zijn best gaat doen om ernstig te zijn. De anderen nemen dat meestal niet en duwen hem terug in zijn oude rol. Voor

hen is dat immers «storend» gedrag dat de ongeschreven wetten doorbreekt. En dat gebeurt niet ongestraft.

De eerste stap is alvast dat je je als leraar bewust bent van de onderliggende groepsregels. Je kan er dan op drie manieren op reageren: ze laten zoals ze zijn en er proberen mee te leven (negeren), er met alle mogelijke middelen proberen tegenin te gaan (bekampen) of ze proberen te gebruiken en positief om te buigen. Zo kan je bijvoorbeeld beter niet proberen de informele leider uit te schakelen maar hem juist aan te spreken op zijn leiderschap. Of hij zich bijvoorbeeld wil ontfemen over de zondebokken.

Zijn macht is vaak zo groot dat de anderen hierin meegaan. Als een klas het graag gezellig heeft kan je die momenten ook bewust inbouwen maar ze duidelijk scheiden van de momenten waarop er ernstig moet worden gewerkt.

Hoe dieper de regels in de groep zijn ingebed, hoe moeilijker ze te veranderen zijn. Maar ombuigen lukt meestal wel.

De waslijst

Niet alleen de ongeschreven regels bepalen wat er in de klas al dan niet gebeurt. Er zijn ook de expliciete regels die elke leraar duidelijk opgevolgd wil zien. Sommigen pakken daarvoor de eerste schooldag uit met een waslijst gedragingen die ze niet dulden en de daaraan verbonden straffen. Dat ervaren de leerlingen vaak als bedreigend en het doet ook weinig beroep op hun eigen verantwoordelijkheid. «Wij hebben de eerste schooldag van iedereen alleen maar te horen gekregen wat allemaal niet mag», vertelde *Annelies* vorige week nog ontgoocheld. Toch heeft elke groep behoefte aan duidelijke afspraken. Meestal wordt aanbevolen dat aantal expliciete regels te beperken tot een zestal: voor het in- en uitgaan van de klas, het toelaatbaar geluidsniveau, de bewegingen in de klas, het uitvoeren van een opdracht, het gebruik van hulp- en leermiddelen en de omgang met elkaar.

Hoe méér regels, hoe minder doeltreffend ze worden. Sommige leerkrachten hebben voldoende aan twee afspraken in de aard van «Als ik iets vraag is het redelijk en dan wil ik ook dat het volledig wordt uitgevoerd» en «Als er iemand spreekt, luisteren de anderen en ze laten hem uitspreken».

Het is belangrijk de regels als *afspraken* aan te brengen, vanuit een gezamenlijke bekommernis van leerkracht én leerlingen. Bovendien aanvaarden de leerlingen de afspraak ook beter als het waarom ervan duidelijk is.

Het is niet nodig de regels de eerste dag te expliciteren maar het moet toch vrij snel na de eerste kennismaking gebeuren. De leerlingen moeten duidelijk weten wat voor de leerkracht toegelaten gedrag is en wat niet. Overtredingen moeten niet meteen streng worden gestraft maar de leerlingen moeten wel weten en voelen dat de leerkracht zich aan de afspraken houdt en dat hij dat ook van hen verwacht. Een schouderklopje en positieve aandacht als de afspraken worden nageleefd helpen waarschijnlijk meer dan alleen maar straffen als de afspraken worden overtreden. ■

**Hoe méér regels,
hoe minder doeltreffend.**

TIEN BOEKEN GRATIS

• We geven telkens vijf exemplaren weg van twee bijzonder praktische boeken over leiding geven in de klas. Daarvoor stuurt u ons een briefje met afspraken die u met uw klas maakt, regels die (niet?) werken of andere ervaringen op dit vlak. Inzendingen die ons bereiken vóór 30 oktober maken kans op één van deze boeken:

Groepen leiden en begeleiden (G. Van Lente - Standaard Uitgeverij - 1991)

Een leraar van Klasse (Bram Lagerwerf - Swets & Zeitlinger - 1990)

• Voor cursussen bij de Stichting-Lodewijk de Raet is dit het contactadres: Liedtsstraat 27-29 - 1210 Brussel - ☎ 02-242 01 11

• Wie gratis een overzicht wil krijgen van alles wat over dit onderwerp recent in de onderwijstijdschriften is verschenen contacteert ADIOV (Automatisch Documentatie- en Informatiesysteem voor het Onderwijs in Vlaanderen): Luc Stoops of Robert Lyssens - Koningsstraat 71 - 1000 Brussel - ☎ 02-219 82 19 of 02-219 93 83

• U kunt als lezer van *KLASSE* ook gratis gebruik maken van de centrale onderwijsbibliotheek. Uitleen kan zelfs per post. U vraagt een gratis lijst met boeken over dit onderwerp aan: Koningsstraat 71 - 1000 Brussel - ☎ 02-219 81 89

De Europese onderwijsprogramma's ondergaan een rationalisatie. *Socrates* overkoepelt vanaf januari 1995 tot eind 1996 de vroegere programma's voor hoger onderwijs *Erasmus* en *Lingua*.

Erasmus, gelanceerd in 1987, stond in voor de mobiliteit van universiteits- en hogeschoolstudenten en -docenten. Daardoor konden in Europa o.a. meer dan 200.000 studenten en 15.000 docenten deelnemen aan een samenwerkingsprogramma met een andere Europese lidstaat. *Lingua Actie II*, gelanceerd in 1990, maak-

Socrates met

sterren

Vanaf januari krijgt *Socrates* een Europese sterrenvlag. De Europese commissie haalde hem bin-

UITWISSELING

nen als nieuwe patroon voor haar acties rond onderwijs en vorming. Maar ook *Leonardo da Vinci* wordt ingeschakeld. Hij zal voortaan de beroepsopleidingen patroneren. Verdwijnen *Erasmus* en *Lingua* dan uit het hoger onderwijs? En wat zit er in de korf voor leerkrachten van het basis- en secundair onderwijs?

te het mogelijk 80.000 jongeren uit te wisselen in het kader van gezamenlijke onderwijsprojecten. In het *Lingua*-programma werkten bijvoorbeeld ook nog vijf regio's uit Duitsland, Spanje, Frankrijk, Italië en Groot-Brittannië samen om het aanbod van bij- en nascholing voor leraars Engels, Frans, Duits, Italiaans en Spaans te coördineren. Zal met de rationalisatie het aanmoedigen van het gebruik van vreemde talen verdwijnen? Nee.

Basisschool

Voor het eerst heeft een communautair programma ook aandacht voor de basisschool. Het *Socrates-programma* omvat namelijk drie luiken: hoger onderwijs, schoolonderwijs (kleuter-, basis- en secundair onderwijs) en horizontale maatregelen die van toepassing zijn op alle onderwijsniveaus.

In het eerste luik, *hoger onderwijs*, blijft men de ontwikkeling van interuniversitaire samenwerkingsprogramma's stimuleren. Daarvoor steunt men de mobiliteit van studenten en docenten, breidt men het puntenoverdrachtsysteem uit en zet men de gemeenschappelijke ontwikkeling van studieprogramma's voort. De EU ondersteunt voorts de oprichting op communautair niveau van universitaire netwerken met betrekking tot een thema, discipline of vakgebied. Ten slotte komt er een financiering van mobiliteitsbeurzen voor studenten zodat zij een studieperiode in een andere lidstaat kunnen doorlopen.

In het tweede luik, *schoolonderwijs*, moedigt *Actie 1* de vorming van multilaterale partnerships tussen de onderwijsinstellingen aan. Steun kan gaan naar uitwisseling van informatie en ervaringen, verspreiding en verbetering van onderwijsmethoden en de produktie van multi-media onderwijsmiddelen. *Actie 2* beoogt de bevordering van schoolonderwijs aan kinderen van migranten en zigeuners. *Actie 3* behelst de financiële steun voor transnationale projecten, ingediend door instellingen die zich bezig houden met het actualiseren van de kennis van het onderwijzend personeel, belast met studiekeuze of psycho-pedagogische begeleiding.

Meer aandacht en geld voor de scholen zelf.

Taalleraars

Het derde luik omvat horizontale maatregelen voor alle onderwijsniveaus. Zo bevordert *Actie 1* de talenkennis en vervangt aldus *Lingua*. Er wordt onder meer steun toegekend voor intensieve stages in het buitenland voor taalleraars, voor leraars die worden omgeschoold tot taalleraar en voor leraars die hun vak in een vreemde taal moeten doceren. *Actie 2* bevordert de informatie- en communicatietechnologieën evenals de zelfstudie en het open afstandsonderwijs. *Actie 3* bevordert informatie en uitwisseling van ervaringen die voortkomen uit de activiteiten van Euridice, het Naric-netwerk, de Arion-actie en het Erasmus-programma.

In het algemeen kan men stellen dat in *Socrates* meer aandacht en geld naar de scholen zelf zullen gaan. Zij zullen de initiatieven moeten nemen. Vroeger gingen de initiatieven van de Europese Commissie via de nationale departementen naar de scholen. Dat werkte soms remmend. Wellicht wordt nu de reële mobiliteit van de studenten teruggeschroefd. Minder uitwisselingen dus maar in de plaats daarvan krijgen de mobiliteit van de leerkrachten en het afstandsonderwijs meer aandacht.

Vereenvoudigen

Er is een duidelijke scheiding tussen het *Socrates-programma* dat de maatregelen voor het onderwijs omvat, en het *Leonardo da Vinci-programma* dat zich concentreert op de beroepsopleiding. *Henri De Borger*, inspecteur geschiedenis en lid van de werkgroep voor de bevordering van de Europese dimensie, vindt dat spijtig. «In een aantal landen, evenals bij ons, zit de initiële beroepsopleiding binnen het onderwijs. In andere landen is dat niet het geval. *Leonardo* is sterk gericht op de beroepsopleiding ná de voltijdse leerplicht. De meeste aandacht gaat naar vormen van hoger onderwijs die een professionele opleiding verzorgen. Ik ben een beetje bang dat de technische en beroepsrichtingen van het secundair onderwijs in de verdrucking zullen komen.»

Het *Leonardo-programma* wil de bestaande programma's voor beroepsopleiding vereenvoudigen en rationaliseren. De Commissie wil geen harmonisering van de opleidingsprogramma's van bovenuit opleggen. Ze ziet meer brood in het bevorderen van de samenwerking tussen gedifferentieerde systemen. Eerst elkaar begrijpen via uitwisseling zou achteraf kunnen leiden tot een vrijwillige afstemming op elkaar.

Leonardo is de opvolger van *Comett* (samenwerking tussen universiteit en bedrijfsleven inzake opleiding), *Petra* (initiële opleiding), *Force* (voortgezette opleiding) en *Eurotecnet* (technische innovatie). Via *Petra* konden de voorbije twee jaar 370 Vlaamse leerlingen uit het beroeps- en technisch onderwijs naar een buitenlandse stage. De jongeren kregen de mogelijkheid om te werken in een buitenlands bedrijf en/of om praktijklessen te volgen in een buitenlandse school.

Vanaf volgend jaar zullen al deze initiatieven dus varen onder de vlaggen van *Socrates* en *Leonardo*. ■

Voor meer informatie over *Socrates* en *Leonardo* kunt u terecht bij het Departement Onderwijs - Dienst voor Internationale Betrekkingen (DIB) - Rijksadministratief Centrum - Arcadengebouw - 3e verdieping - 1010 Brussel

Duizend keer gezegd

Zouden er veel beroepen zijn waarover zo vaak meningen worden gevraagd als dat van leraar? Het is dan ook een publiek beroep en iedereen heeft er lang en intens mee te maken

ENQUÊTE als leerling en later als ouder, werkgever enz. Twee grote enquêtes peilen nu naar de houding tegenover leerkrachten en de school (secundair onderwijs), enerzijds bij 1000 volwassenen, anderzijds bij 1000 leerlingen. Benieuwd naar het rapport.

1000 volwassenen

De meeste mensen vinden dat de samenleving de leerkracht niet waardeert zoals het hoort. Individueel doen ze dat namelijk wél. Op de vraag «Hoe denkt u dat de leerkracht door de mensen in het algemeen wordt gewaardeerd» geeft maar 64 % een positief antwoord. Maar als men vraagt hoe de ondervraagde zelf de leerkrachten waardeert wordt het antwoord voor 90 % positief. De persoonlijke appreciatie voor het werk van de leerkracht is dus zeer hoog en men zou willen dat de samenleving die mening deelt. Of leraars dan ook meer zouden mogen verdienen? 41 % vindt van wel, 35 % vindt dat het loon zo mag blijven en 22 % weet het niet.

Uit het onderzoek komt een duidelijk verschil naar voren tussen wat de gemiddelde Vlaming zelf van een goede school verwacht en wat de school er volgens hem in praktijk van bakt. Dit zijn de belangrijkste kwaliteiten die de school bij jongeren zou moeten ontwikkelen: zelfvertrouwen (90 %), zin voor samenwerking (86 %), vaardigheden en kennis voor het vinden van een job (84 %), omgaan met mensen van verschillende herkomst (81 %) en een verantwoordelijk burger zijn (80 %).

Van die kwaliteiten vinden we nauwelijks iets terug in het lijstje van wat de secundaire school volgens de gemiddelde Vlaming concreet doet. Daar staat het behalen van een diploma voorop: 84 %. Dan volgen zin om voort te studeren (70 %), bevorderen van samenwerking (68 %) en vaardigheden ontwikkelen voor

verdere studie en training (66 %). Het in de rest van hun leven zo belangrijk geachte zelfvertrouwen krijgen de meesten niet op school. De Vlaming hecht dus veeleer waarde aan kwaliteiten die een jongere als persoon verrijken, terwijl hij meent te weten dat de school veeleer werk maakt van «nuttige dingen».

Een soortgelijke tegenstelling vinden we als het over vakken gaat. Ze vinden (in deze volgorde) belangrijk: moderne vreemde talen, Nederlands en wiskunde. Maar welke vakken worden er op school goed gegeven? Vooral wiskunde en Nederlands en pas dan moderne vreemde talen. Ze vragen dus vooral goed onderwijs in talen maar krijgen in de eerste plaats goed onderwijs in wiskunde. Maar over de algemene kwaliteit van het onderwijs is zowat iedereen tevreden. Scoren hoger dan 75 %: wiskunde, Nederlands, natuurwetenschappen, vreemde talen, aardrijkskunde, geschiedenis, techniek en informatica. Boven de 50 % zitten nog klassieke talen, godsdienst/zedenleer en lichamelijke opvoeding. Daaronder: burgerzin en kunstzinnige vorming.

Wat moeten scholen vooral doen om hun doelen te bereiken? In dalende volgorde: hulp bieden bij leerproblemen, de ouders informeren en bij de school betrekken, discipline bijbrengen, de jongeren begeleiden bij hun beroepskeuze, een ruim aanbod van vakken, krachtig leiderschap van de directie en regelmatig huiswerk. Al is van dat laatste al maar 58 % meer overtuigd.

1000 leerlingen

Ook de leerlingen geven een vrij positief rapport: 72 % noemen hun school in het algemeen «zeer goed» en «goed». Slechts 6 % noemen ze slecht of zeer slecht. Het hoogste goed op school is de mogelijkheid om vrienden te maken (93 %). De gekregen opleiding scoort ook hoog: zowel in BSO, TSO en ASO tussen de 84 % en 92 %. Dan volgt de kwaliteit van het lesgeven en daarna de algemene sfeer, orde en tucht. Onder de 70 % zitten de omgang tussen leraar en leerling (een derde beoordeelt die ongunstig) en de leerbegeleiding op school. In het algemeen vinden leerlingen dat hun school te weinig doet aan het opvangen van moeilijkheden.

Er zijn de bekende verschillen: de eerste graad, meisjes en ASO-leerlingen staan gemiddeld op elk vlak positiever dan de andere leerlingen.

Overall erg laag scoren toch wel het cultuuraanbod op school (52 %) en de naschoolse activiteiten (42 %). Vooral de jongens, oudere leerlingen en TSO-, BSO-leerlingen vinden het aanbod van de school op dat vlak ondermaats. In het algemeen is voor de helft van de leerlingen het naschools en cultureel initiatief van de school onvoldoende.

Over het leren en de opleiding zijn de leerlingen dus veel tevredener dan over de sfeer, relaties met leerkrachten en naschoolse activiteiten.

Maar de hoogste score op school halen de medeleerlingen. De relaties met vrienden maken veel goed. ■

• 1000 volwassenen: «Attitudes en verwachtingen inzake onderwijs in Vlaanderen» (Frans Daems en Agnes Leysen, UIA, 1994).

• 1000 leerlingen: Onderzoek door de vrije PMS-centra (Caleidoscoop 4, 1994)

Migranten. Zowel op de universiteit als in het hoger onderwijs buiten de universiteit (HOBu) is het aantal Turken en Marokkanen in tien jaar tijd **vervijfvoudigd**. Toch blijven deze migranten slechts een klein deel van de totale studentenpopulatie. In het HOBu is dat nog geen 0,4 %. Veel vreemde studenten bevestigen dat ze in het secundair onderwijs vaak te maken hebben met racistische opmerkingen van leraars.

Afgekraakt. De Nederlandstaligen in ons land zijn meer tevreden over het geboden onderwijs dan de Franstaligen. Volgens een **opiniepeiling** van *Field Research* kraken 37 % van de Franstalige gezinnen het basisonderwijs af. Slechts 20 % vinden het goed of zeer goed en 43 % vinden het middelmatig. Bij de Nederlandstalige ouders klinkt het oordeel positiever: 44 % vinden het goed tot zeer goed; 37 % middelmatig en 19 % slecht tot zeer slecht.

Doek gevallen. Vanaf dit schooljaar is in het secundair onderwijs overal de **eenheidsstructuur** ingevoerd. Voortaan bestaan het *type I* (VSO) en het *type II* (traditioneel onderwijs) niet langer meer naast elkaar. De eenheidsstructuur werd stapsgewijs sinds 1989 ingevoerd en nu schakelt ten slotte ook het zesde jaar over. Het doek is gevallen over de verarring.

Open netten. Het vrij onderwijs en het gemeenschapsonderwijs willen meer samenwerken. Deze samenwerking tussen de twee grote netten resulteerde al in de oprichting van een gemeenschappelijke sportfederatie. Nu denkt men eraan de samenwerking ook uit te breiden naar de infrastructuur, de interactie met het bedrijfsleven en de gemeenschappelijke opstelling van leerplannen op vak-technisch gebied. De herkomst van het **diploma** zou niet langer schoolpoorten gesloten houden. Het gemeenschapsonderwijs houdt zich niet meer aan de neutraliteitsregel dat drie vierde van zijn leerkrachten een diploma van een officiële school moeten hebben. De houding van de leraar tegenover het opvoedingsproject is belangrijker dan de herkomst van het diploma. De wil tot samenwerken betekent evenwel niet dat de netten hun eigenheid opgeven.

Extra-lestijden. In het kader van de **zorgverbreding** in het basisonderwijs werden in het kleuteronderwijs 6354 extra-lestijden toegekend, in het la-

ger onderwijs 10.662. In totaal kwamen 1590 aanvragen uit het kleuteronderwijs waarvan zowat één op de drie werd ingewilligd. Het lager onderwijs diende 1678 aanvragen in. Eén op de twee kreeg een gunstig advies. Tussen de verschillende netten is de verdeling vrijwel gelijk.

Geen erkenning. De Vlaamse Gemeenschap erkent de **VS-European School** voor meer- en hoogbegaafden in Rekem-Lanaken niet. Het onderwijsdepartement ontving geen aanvraag. Om voor erkenning in aanmerking te komen moet de school de taalwetten correct toepassen. Het onderwijs moet dus in het Nederlands gegeven worden. In deze Euregio-school zou echter vanaf het derde jaar de onderwijstaal het Engels zijn. Leerplichtonderwijs moet gratis zijn maar de school vraagt inschrijvingsgeld. Leerlingen die inschrijven aan de VS-European School lopen zullen dus later hun diploma moeten behalen via de centrale examencommissie.

Air-brush. Vlaanderen en Nederland organiseren samen een opleiding voor **kermiskinderen**. Dit project gaat uit van het Apeldoorns College in Nederland en

de Autonome Raad van het Gemeenschapsonderwijs. De Europese Commissie verleende in het kader van het Petra-programma, Actie II, extra financiële ondersteuning. Met deze subsidie konden scholen uit Vilvoorde, Maasmechelen en Apeldoorn starten met het modulaire ontwikkelen van het gewenste lesprogramma. Twee jaar lang kunnen ze nu speciale lessen uitwerken voor lessen, decoratief schilderwerk (air-brush), elektromontage, voeding en verzorging, algemene vorming (rekenen en taal), bedrijfseconomisch beheer en computervorming. De eerste twee modules *lessen* en *schilderen* zijn intussen afgewerkt. Groot-Brittannië en Duitsland hebben al interesse voor het produkt.

Geen proefwerken. De secundaire scholen van het Franstalige landsgedeelte mogen na het eerste jaar geen proefwerken meer afnemen. Die komen er pas na het tweede jaar. Dan wordt vastgesteld welke *sokkels van bekwaamheid* een jongere verworven heeft. De meeste leraars geven nu hun stof en stellen vervolgens een rapport op van wie de leerstof goed, minder goed en niet goed verwerkte. Zo worden de leerlingen met elkaar vergeleken. En dat heeft nadelen: wie sterk is stelt vast dat hij op zijn lauweren kan rusten en wie zwak is raakt ontmoedigd. Met de nieuwe maatregel kunnen de leraars iedere leerling meer op zijn kunnen aanspreken zodat hij met zichzelf wordt vergeleken. Zowel de zwakke als de sterke leerlingen zullen voelen dat ze moeten bijleren. Er komt dus een **permanente beoordeling** die de individuele leerling in zijn leerproces bijstuurt. Misschien gaat deze maatregel het zittenblijven tegen.

Pak voor de broek. Een onderwijzer heeft het recht leerlingen bij wijze van straf een pak voor de broek te geven. Dat heeft het *Europese Hof voor de Mensenrechten* verordend. Het hof oordeelde dat een Engelse schoolmeester zijn leerling niet onmenselijk of mensonterend behandeld had door hem met een turnpantoffel het achterwerk af te rosen. Bij deze uitspraak rijzen vragen want Groot-Brittannië schafte de **lijfstraffen** in scholen af. Naast het gebruik van de klassieke stok moeten de Britse opvoeders zich voortaan ook de oorvijsen en zelfs het gooien met krijt onzegen. Als uitzonderingen gelden enkel de *noodweersituaties*, zoals tijdens gevechten onder scholieren verwondingen en beschadigingen van schoolbezittingen trachten te voorkomen. ■

Geteld. In het Vlaams onderwijs staat gemiddeld één leerkracht voor 10 scholieren. Afgerond staan 110.000 leerkrachten (omgerekend in voltijdse betrekkingen!) in voor zowat 1.100.000 leerlingen. In het kleuteronderwijs tellen we 15.000 personeelsleden voor 240.000 kinderen, in het lager 33.000 voor 420.000 en in het secundair 62.000 voor 440.000.

KLASSE

STAD MET KLASSE

a

Van maandag 31 oktober tot en met zaterdag 5 november wordt Leuven de eerste STAD MET KLASSE. De Dienst voor Toerisme organiseert dan in samenwerking met KLASSE een speciale zesdaagse voor alle Vlaamse leerkrachten en hun gezin. Op zes verschillende plaatsen staan zes dagen lang ervaren gidsen klaar om u gratis rond te leiden in unieke bezienswaardigheden. Na deze kennismaking hebt u zeker inspiratie genoeg voor uw volgende schooluitstap. Want uiteraard is dit aanbod maar een selectie van wat Leuven te bieden heeft. Over het volledige educatieve aanbod per leeftijdsgroep en mogelijke combinatiepakketten met Recreatiedomein Kessel-Lo, De Zoete Waters in Oud-Heverlee enz. vindt u meer informatie in de brochure *Waarheen in Leuven?* 1994. Die kunt u in het stadhuis gratis verkrijgen.

Om u rustig te laten genieten is het aanbod gespreid over zes dagen en kunt u zelf uw route uitkiezen. U begint het best in het Stadhuis (in het midden van de stad). Daar krijgt u een infobrochure over de zes bezienswaardigheden, een stadsplannetje en een wedstrijdformulier voor wie met KLASSE één van de vijf beeldjes van eeuwigestudent FONSKE wil winnen.

- Het Stadhuis (9u.30-12u.30 en 13u.30-16u.30). Dit laatgotisch gebouw uit de eerste helft van de 15de eeuw is vooral interessant voor de Raadskelders, het Vrijthof, de Wandelzaal, de Salons, de Gotische zalen en voor de beelden in de gevelnissen.

- Het Groot Begijnhof (idem).

Gesticht vóór 1232 en nu een universitaire woonwijk. Vooral interessant voor de Sint-Jan-de-Doperkerk, de infirmerie (nu Faculty Club) en de typische bouw van de huizen en conventen. U vindt de gidsen aan de kerk (te bereiken via hoofdingang Schapestraat).

- De Sint-Geertruikerk en -abdij (idem). De kerk is slechts uitzonderlijk toegankelijk. Alleen al het koorgestoelte uit 1540 is uw bezoek meer dan waard. Van de voormalige Sint-Geertruiabdij resten een lange kloostervleugel (nu appartementen), het 17de eeuwse abtskwartier (nu een bejaardenhome) en een monumentale arduinen poort uit 1662.

- De Sint-Pieterskerk (10u.-12u. en 14u.-17u.). Deze prachtige gotische kerk uit de 15de eeuw herbergt ook het Stedelijk Museum voor Religieuze Kunst met een rijke collectie kerkelijk meubilair en kunstschatten. Hoogtepunt is het wereldberoemde drieluik *Het Laatste Avondmaal* van Vlaamse Primitief Dirk Bouts.

- Het Vlaams Filmmuseum en -Archief (10u.-12u. en 14u.-17u.). Het museum toont meer dan 400 toestellen uit de filmgeschiedenis en het archief met professionele en amateurfilms

geeft een uniek beeld van het leven in Vlaanderen. Speciaal voor scholen is er een project uitgewerkt waarbij de leerlingen zelf een stukje televisie kunnen maken.

- Het Stedelijk Museum Vander Kelen-Mertens (10u.-17u.). De Educatieve Dienst geeft uitleg over de specifieke rondleidingen voor scholen: elke dag van 31/10 tot en met 5/11, telkens om 10u. en 11u. voor leerkrachten lager onderwijs en om 14u. en 15u. voor leerkrachten secundair onderwijs. Er zijn projecten voor leerlingen van derde kleuterklas tot hoger onderwijs.

- Een **extraatje**: met de verminderingbon op de pagina hiernaast kunt u een bezoek brengen aan de tijdelijke tentoonstelling *Eenheid op papier*. Opgelet: de tentoonstelling is gesloten op 31/10 en 1/11!

- Ook de NMBS werkt mee. Met bijgaande bon krijgen u en uw gezin 60% korting op uw **treinticket** naar Leuven. Het is misschien ook een goed idee om uw volgende schoolreis per trein te ondernemen. Bij de commerciële vertegenwoordigers in alle grote stations krijgt u daarover alle informatie.

- Een **wedstrijd**. Lezers die in het Stadhuis een wedstrijdformuliertje ophalen kunnen met KLASSE één van de vijf beeldjes van de eeuwige student FONSKE winnen als ze het ingevuld naar de redactie sturen. Graag gedaan!

Vul op de bon het precies aantal personen in én de datum waarop u komt. Alleen op die manier kunnen we overal zorgen voor een vlotte ontvangst.

Stuur bijgaande bon onmiddellijk (vóór 17/10) op naar de Leuvense Dienst voor Toerisme. Per kerende post krijgt u dan de toegangsbewijzen voor de zes bezienswaardigheden. En samen maken we van Leuven één week lang een STAD MET KLASSE!

Dienst voor Toerisme - STAD MET KLASSE - Naamsestraat 1a - 3000 Leuven - ☎ 016-21 15 39

KLASSE-SERVICE

• COMPUTER IN DE KLAS

Onderwijzer Jan Aerts wil met collega's van gedachten wisselen over de rol van de computer in de klas. Hij wil **positieve ervaringen bundelen** en bekend maken om het gebruik van de computer te promoten.

Jan Aerts - Max Vanmelbeekstraat 7 - 3550 Heusden-Zolder

• TOETS! GRATIS MEE

Plantyn Educatieve Software zoekt een tiental **experimenteerscholen** van alle niveaus voor de ontwikkeling van een nieuw rapporteringssysteem onder Windows. De deelnemende scholen krijgen gratis de huidige Bèta-versie van het pakket *Toets!*.

Plantyn Educatieve Software - Santvoortbeeklaan 21-25 - 2100 Deurne - ☎ 03-360 03 45

• RODE KRUIS

De Dienst Internationale Acties van het Rode Kruis Vlaanderen zoekt **vrijwilligers** om rodekruishelpters en anderen te informeren over specifieke thema's van **internationale samenwerking** met behulp van bestaande vormingspakketten. Anderzijds bevordert u de fondsenwerving bij plaatselijke afdelingen en gewesten door het geven van informatie over internationale acties en door ondersteuning van lokale initiatieven.

Rode Kruis-Vlaanderen - Vleurgatsesteenweg 98 - 1050 Brussel - ☎ 02-645 44 11

STAD MET KLASSE

○ Ja, ik wil gratis kennismaken met Leuven tussen 31/10 en 5/11.

Deze bon is geldig voor leerkrachten/lezers van KLASSE en hun gezinsleden.

Wij komen met ..... personen op (datum) .....

Stuur mij per kerende post de toegangsbewijzen.

Naam: .....

Adres: .....

Stuur dit bonnetje vóór 17 oktober terug naar Dienst voor Toerisme - STAD MET KLASSE - Naamsestraat 1a - 3000 Leuven

MET DE TREIN: KORTINGSBON 60 %

Wie met de **trein** naar Leuven komt krijgt **60% korting** op zijn ticket en betaalt zeker nooit meer dan 400 fr. per persoon heen én terug. Deze bon geldt voor heel uw gezin. U knipt hem uit en geeft hem af aan het loket waar u uw tickets koopt.

Deze bon is geldig van 31/10/94 tot en met 5/11/94 voor deelnemers aan STAD MET KLASSE. Retourtickets Leuven. Code LE3.

ABS-SYSTEEM

Bij elke tip in het katern vindt u een letter: **a**, **b** of **s**. Dat verwijst naar de specifieke doelgroep van het idee. **a** staat voor algemeen, **b** voor basis-onderwijs en **s** voor secundair en hoger onderwijs. Een vaste waarde, laat de bladen nu maar vallen.

• OPENDEURDAGEN IN BRUSSEL

Leerkrachten secundair onderwijs kunnen kennis maken met de **educatieve mogelijkheden** van het museum en de geplande tentoonstellingen. Daarnaast kunt u kiezen uit drie voordrachten: *Schilderijen bekijken en leren beschrijven*; *De toeschouwer als creatief denker*; *Moderne kunst: naar een verruiming van de bestaande werkelijkheid*. U moet op voorhand inschrijven en **kieszen uit 21, 28/10 of 4/11** (14u. tot ± 16u.)

ZEKER ZIEN.

Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België - Educatieve Dienst - Museumstraat 9 - 1000 Brussel - ☎ 02-508 34 50

• THIS IS THE SHOW AND THE SHOW IS MANY THINGS: TOT 27/11

In een «levende tentoonstelling» tonen 13 kunstenaars werken in allerlei materialen, ze creëren werken of schenken ze weg. Het museum is «een plaats waar de kunstenaars thuis zijn en hun werken laten samenklinken met elkaar en met de bezoekers».

Een toegangsticket kost 150 fr., een permanent ticket 300 fr. Schoolgroepen betalen slechts 50 fr. per leerling. Leerlingen beneden de 13 jaar mogen zelfs gratis binnen.

Museum van Hedendaagse Kunst - Citadelpark - 9000 Gent - ☎ 09-221 17 03

• S.O.S. WANDTAPIJEN:

23/9 TOT 13/11

24 wandtapijten uit de 15de tot 18de eeuw zijn gerestaureerd door het *Fonds voor het Cultureel roerend erfgoed* van de *Koning Boudewijnstichting*. Een educatief luik toont weeftechnieken en restauratie. Voorwerpen (sieraden, textiel, muziekinstrumenten, wapens), schetsen en tekeningen plaatsen de tapijten in hun historische context. De toegang bedraagt 80 fr. per leerling. Een geleid bezoek kost 1800 fr. (max. 15 leerlingen).

Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis - Jubelpark 10 - 1040 Brussel - ☎ 02-733 46 47

• NEOGOTIEK IN BELGIË: 1/10 TOT 31/12

Het *Bijlokemuseum* schetst de geschiedenis van de neogotiek in België. De tentoonstelling is opgebouwd rond **Jean-Baptiste baron Bethune** (de belangrijkste voorman) en zijn leerlingen en medewerkers. Pronkstukken zijn enkele reliekschrijnen en een tiara uit de Sixtijnse Kapel. De erfenamen van de neogotiek (*Minne*, *Van de Woestijne*, *Ensor*, *Knopff*) vormen het sluitstuk.

AIDS

In *Het zicht op de heuvels* vertellen de ouders van Jonas over het leven van hun zoon dat op 28-jarige leeftijd werd afgebroken door Aids. Ze behandelen de stomme manier waarop je Aids kunt krijgen, de ziekte, de aftakeling, het isolement enz.

Het stuk is speciaal bedoeld voor leerlingen van het **4de en 5de jaar secundair onderwijs**. Van 7 november tot 23 december kunt u met uw klas naar de Antwerpse Stadsschouwburg (reservatie op ☎ 03-233 35 25). Van 17 april tot 2 juni kunt u het stuk naar uw eigen school halen. Dan betaalt u 5000 fr. voor max. 50 leerlingen. *Koninklijk Jeugdtheater - Rita Pottier - Meistraat 2 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-231 97 50*

VORMING DOOR SPEL

Spelewei is al 35 jaar bezig met **creatieve vorming** in het jeugdwerk. Deze vormingsdienst heeft echter ook een specifiek aanbod voor het onderwijs, meer bepaald voor studenten hoger pedagogisch onderwijs of hoger sociaal onderwijs en voor leerlingen technisch onderwijs (bijzondere jeugdzorg, assistent verpleegkunde enz.).

De toegang is gratis voor leerlingen tot 12 jaar. Andere schoolgroepen betalen 80 fr. per leerling. Een rondleiding kost 2500 fr. (max. 20 leerlingen).

Oudheidkundig Museum van de Bijloke - Godshuizenlaan 2 - 9000 Gent - ☎ 09-225 11 06

• J.M.W. TURNER: TOT 11/12

Turner is beroemd voor zijn landschappen: licht is daarbij zo belangrijk dat het zelf onderwerp wordt. De tentoonstelling omvat 85 aquarellen en een 70-tal gravures.

De toegangsprijs bedraagt 70 fr. per leerling. Een geleid bezoek kost 1200 fr. (max. 25 leerlingen).

Palais des Beaux-Arts - Place du Manège - 6000 Charleroi - ☎ 071-30 15 97

• EENHEID OP PAPIER: 5/10 TOT 4/12

Deze cryptische titel verbergt een tentoonstelling over het **in kaart brengen van de Nederlanden** van Keizer Karel tot Willem I. U vindt er ruim 150 kaarten, van kunststukken op atlasformaat tot wandkaarten van meer dan 2 m², aangevuld met vorstenportretten en stambomen, tafereelen van veldslagen en feesten, spotprenten, audiovisuele programma's, interactieve opstellingen enz.

De toegangsprijs bedraagt 75 fr. per leerling (min. 15 leerlingen). Een aangepaste rondleiding kost 1200 fr. (max. 20 leerlingen). Voor leerkrachten is er een **educatief pakket** (20 dia's + map met teksten; 980 fr.). Er is een gratis wandelbrochure, een boek (395 fr.; 225 fr. vanaf 15 exemplaren) en een catalogus (500 fr.).

De toegangsprijs bedraagt 75 fr. per leerling (min. 15 leerlingen). Een aangepaste rondleiding kost 1200 fr. (max. 20 leerlingen).

Voor leerkrachten is er een **educatief pakket** (20 dia's + map met teksten; 980 fr.). Er is een gratis wandelbrochure, een boek (395 fr.; 225 fr. vanaf 15 exemplaren) en een catalogus (500 fr.).

Op 8 oktober is er een kennismakingsdag, **exclusief voor leerkrachten geschiedenis/esthetica** die later met hun klas de tentoonstelling willen bezoeken. U moet hiervoor wél vooraf inschrijven.

De tentoonstelling (Predikherenkerk - O-L-Vrouwstraat) is een organisatie van *Stad Leuven*, *KUL* en *Davidfonds*.

Secretariaat: RomaansePoort - Brusselsestraat 63 - 3000 Leuven - ☎ 016-22 45 64

VERMINDERINGSBON

Met deze bon kunt u als lezer van **KLASSE** de tentoonstelling *Eenheid op papier* bezoeken aan 125 fr. (i.p.v. 200 fr.).

Deze bon is geldig voor 1 persoon in de periode van 2/11 tot en met 5/11.

Maar ook voor leerkrachten basisonderwijs die een andere vorm van bijscholing zoeken.

In de **basis-creastage** maakt u kennis met de vijf gehanteerde werkvormen: spel, dramatische expressie, dansexpressie, beeldende expressie en muzikale expressie. In de **basis-creastage rond één werkvorm** krijgt u zoveel mogelijk bagage mee over het gekozen thema. Daarnaast zijn er ook aparte **modules** (clownerie; schmink; creatief schrijven; creatief denken; natuurexploratie; koken; radio) en **thema-programma's** (De metro van Magnus; De grote groene muizenramp; De grote vriendelijke reus; Baron von Munchhausen; De stam van de hollenbeer/Aila).

Voor gevorderden zijn er **speciale didactische programma's** en **produktgerichte programma's** (Sinterklaasfeest; grote spelen rond actuele thema's enz.).

Plaats en tijdstip (eventueel in uw eigen school) spreekt u af met de organisatoren. U kunt een speciale gratis folder vragen met het volledige aanbod.

Spelewei - Kapellekensweg 2 - 3010 Leuven - ☎ 016-35 05 50

SPEELS LEZEN **b**

Hoe zet je leerlingen aan tot lezen en wat laat je ze dan lezen? De *Stipkrant*, de dinsdagse kinderbijlage van *De Standaard*, *De Gentenaar* en *Het Nieuwsblad* lanceerde in maart een speciale **actie rond leesbevordering**. Ondertussen is het 50.000ste leesdiploma uitgereikt en de actie wordt nog voortgezet.

U geeft uw leerlingen een **leespaspoort** met 16 leesopdrachten die ze kunnen oplossen volgens hun eigen ritme en met teksten van hun keuze (kranten, tijdschriften, strips, jeugdboeken, reclameadvertenties, straatnaamborden enz.). De bedoeling is gewoon dat ze zoveel mogelijk verschillende leeservaringen opdoen. Na het vervullen van alle opdrachten geeft u ze een **leesdiploma** dat door u en de minister van onderwijs is ondertekend. Een leespakket (paspoort + diploma) kost 10 fr. bij een bestelling van minstens 10 pakketten.

Promotie Leespaspoort - De Standaard, Het Nieuwsblad en De Gentenaar - Gossetlaan 24 - 1702 Groot-Bijgaarden - ☎ 02-467 22 11

ROLLEN DOORBREKEN **S**

Het project *Diversificatie van de studiekeuze van meisjes in het TSO en BSO* is de kinderschoenen ontgroeid. Er zijn al **twee lespakketten** die in 16 experimenteerscholen zijn ontwikkeld en getest. Ze bevatten kant en klare informatie voor leerkrachten van de eerste graad secundair onderwijs en werkbladen voor meisjes en jongens.

De module **Algemene Vakken** (150 fr. + verzendingskosten) bevat een 15-tal activiteiten rond beroepsegregatie, techniek en toekomstperspectief. De module hanteert drie werkwijzen: analyse van de huidige situatie, bewustmaking van vooroordelen en confrontatie met handelingsalternatieven. U kunt de activiteiten integreren in de algemeen vormende vakken of gebruiken voor een roldeurbekend project.

De module **Technologische Opvoeding** (350 fr. + verzendingskosten) werkt het thema *Elektriciteit zo uit dat het aansluit bij beginsituatie, leerstijl en belangstelling van meisjes*. Ze geeft een evenwichtig geheel van probleemoplossende opgaven en doe-activiteiten.

Vlaamse Onderwijsraad - Jozef II straat 68 - 1040 Brussel - ☎ 02-231 00 17

LATIJN-OLYMPIADE **S**

De *Vlaamse Latijn-Olympiade* omvat twee verschillende wedstrijden. Alle **leerlingen van het tweede leerjaar van de derde graad** secundair onderwijs kunnen op woensdag 8 februari deelnemen aan de selectieproef voor de **vertaalwedstrijd** *Certamen Ciceronianum Arpinas*. De 25 % beste deelnemers worden genomineerd voor een laureatschap of een eervolle vermelding. In mei is er dan in het Italiaanse Arpino de internationale vertaal- en commentaarwedstrijd zelf. In mei van dit jaar kregen 5 Vlaamse laureaten er een filosofische tekst van *Cicero* voorgeschoteld. Het Onderwijsdepartement betaalde de reiskosten, de Italiaanse organisatoren de verblijfskosten en uitstappen.

De *Vergiliuswedstrijd* richt zich tot alle **klasgroepen Latijn van het 1ste leerjaar van de derde graad**. Zij vertalen klassikaal en onder begeleiding van de klasseleraar Latijn een tekst uit het werk van *Vergilius*. De tekst voor dit jaar is *Aeneis, VI, 450-476: het weerzien van Dido en Aeneas in de onderwereld*. Ook hier zullen 25 % van de deelnemers genomineerd worden (laureaten en eervolle vermeldingen).

Inschrijven voor deze wedstrijden gebeurt **vóór 15/11** met een apart inschrijvingsformulier dat u bij de verschillende koepels/netten kunt bekomen. De proclamatie van beide wedstrijden vindt plaats op zaterdag 20/5 in de voormiddag. Meer gegevens over beide wedstrijden vindt u in een **gratis voorbereidende brochure** die rond 1 december wordt verspreid: wedstrijdreglementen, bekroonde vertalingen van vorig schooljaar, vertaaltips, de te vertalen Vergilius-tekst enz.

Peter Michielsens, inspecteur-generaal SO en voorzitter Arpino-comité - RAC Arcadengebouw - 5de verdieping - kantoor 5104 - 1010 Brussel - ☎ 02-210 53 22

KAJOTTERS OP SCHOOL **S**

De KAJ biedt verschillende methodieken aan om jongeren vanaf 16 jaar verantwoordelijkheid voor hun eigen leefsituatie bij te brengen. Ze mikt vooral op leerlingen van het technisch en beroepsonderwijs. Zo is er bijvoorbeeld de

schoolweek. Eén week lang gaan de deelnemende jongeren gewoon naar school. 's Avonds komen ze naar een bivakhuis om er te werken rond het **leven in en om de school** (migranten, inspraak van scholieren, relatie leerkrachten-leerlingen). Daarbij gebruiken de begeleiders film, discussiespelen, uitwisselingen met andere scholieren, panelgesprekken enz. Anderzijds helpt KAJ jongeren zich te organiseren in een **plaatselijke schoolkern**. Die kan allerlei activiteiten organiseren, werken aan een goede relatie tussen leerkrachten en leerlingen enz. Een derde werkvorm is ten slotte de ondersteuning van **schoolraden** via kadervorming voor de leden. KAJ wil leerlingen begeleiden en vormen om met inspraak op school om te gaan.

KAJ-Nationaal - Paleizenstraat 90 - 1210 Brussel - ☎ 02-216 20 03

CREATIEVE BOEKENBEURS **a**

• Onder het motto *Reizen door boeken* kunnen alle vijfde en zesde klassen van het **lager onderwijs** een begeleid bezoek brengen aan de **Boekenbeurs voor Vlaanderen** in Antwerpen op 7, 8, 9 en 10 november. Studenten en docenten van de PHO St. Thomas uit Brussel zorgen voor een creatieve opvang. Inschrijven is verplicht (2000 fr. per klas, werkmap en infopakket inbegrepen). De **werkmap** is ook bruikbaar in de klas, zonder bezoek aan de beurs. Het Departement Onderwijs stuurde elke basisschool één gratis exemplaar, maar u kunt de map ook bestellen door overschrijving van 100 fr. op rekeningnr. 001-1898328-17 (met vermelding *reizen door boeken*).

• Voor de eerste graad **secundair onderwijs** is er een project over de inbreng van jeugdauteurs in het maken en verspreiden van een boek: *De auteur daalt van zijn zoldertrap - over schrijvers, schrijven en gelezen worden*. Het project omvat een infomap met lesmodellen, centrale opvang en startmoment op de beurs op 7, 8, 9 en 10 november, een gebruiksklare opdrachtenlijst annex gids door de beurs en tips voor naverwerking in de klas. Inschrijven is verplicht (1000 fr. per klas + 50 fr. per leerling, infomap inbegrepen). De **infomap** is ook bruikbaar in de klas, zonder bezoek aan de beurs. Het Departement Onderwijs stuurde elke secundaire school één gratis exemplaar, maar u kunt de map ook bestellen (vanaf 10/10) door overschrijving van 100 fr. op rekeningnr. 001-1898328-17 (met vermelding *projectmap secundair*).

Vereniging ter Bevordering van het Vlaamse Boekwezen vzw - Scholenproject - Hof ter Schiecklaan 17 - 2600 Berchem - ☎ 03-230 89 23

WIE SCHRIJFT ER IN DIT HUISJE? **a**

Jeugdauteurs *Bettie Elias, Ilse Peys* en *Mieke Vanpol* zijn de centrale figuren in de **literaire tentoonstelling** *Wie schrijft er in dit huisje?* Leerlingen van 6 tot 16 jaar kunnen het werk van deze auteurs ontdekken via kijkkastjes, boeken, foto's, originele illustraties en voorwerpen. Er is ook een **video** waarop elke auteur praat over lezen, schrijven en over zichzelf. Ten slotte is er een speciaal **animatiepakket** uitgewerkt, aangepast aan de leeftijd van de leerlingen.

Deze tentoonstelling loopt in Hasselt van 27/10 tot 30/11. Daarna gaat ze op reis, compleet met vitrines, video, animatiepakket enz. U kunt ze ook op uw school halen!

Literair Museum - Frans Massystraat 13 - 3500 Hasselt - ☎ 011-22 26 24

ALGEMEEN

• STATUUT IN UW VESTZAK

Deze negende editie bevat recente informatie over uw statutaire, administratieve en juridische situatie. De nieuwe bepalingen voor het HOBU zijn reeds opgenomen.

Onderwijszakboekje - Johan Heyvaert & Guy Janssens - Kluwer Editorial - ☎ 02-719 15 19 - 1219 fr. (als u ook voor de volgende editie intekent, betaalt u 1046 fr. én krijgt

een gratis tussentijdse nieuwsbrief)

• BOUWSTENEN

Actuele visie op de **basiseducatie**: identiteit, pedagogisch concept, nieuw cursusaanbod. Ook interessant voor bijzonder en beroepsonderwijs en voor het deeltijds leren.

Bouwstenen voor het cursusaanbod basiseducatie - E. Demeersseman et al - Vlaams Ondersteuningscentrum Basiseducatie - Frankrijklei 64 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-226 84 83 - 375 fr. + BTW en verzendingskosten

• HOOGBEGAAFDHEID

Deze brochure schetst de situatie van hoogbegaafde kinderen thuis en op school. U vindt ook een literatuurlijst en een overzicht van de eigen werking van de vereniging.

Kennismakingsbrochure - BEKINA vzw - Papenakkerstraat 14 - 3570 Alken - ☎ 011-31 12 49 - 140 fr.

BASISONDERWIJS

• LEESMOEILIKHEDEN

Een **verzameling versjes** voor kleuters, leerlingen uit het eerste leerjaar en kinderen met leesmoeilikheden. Een gelegenheid om hen heel vroeg te laten kennis maken met poëzie.

Tintelingen - Jef Soenens - Kleine Roeselarestraat 18 - 8980 Passendale - ☎ 051-77 82 90 - 195 fr.

• RED DE AARDE

178 landen ondertekenden *Agenda 21*, een aanklacht tegen **vervuiling en armoede** met concrete actievoorstellen. Kinderen van over de hele wereld herwerkten dit lijvig, onleesbaar document: samengevat, met tekeningen, gedichten, interviews enz.

DE BRONNEN VAN VLAANDEREN

360 Vlaamse klassen van de **derde graad van het lager onderwijs** zijn al *bronwachter*. Elk half jaar (de week van 22 maart en de week van 16 oktober) meten zij de temperatuur en het nitraatgehalte van «hun» bronnen of waterputten. Daarnaast observeren de leerlingen de omgeving (planten, bronnen van vervuiling, kleur van het water enz.).

De resultaten van de observaties worden verwerkt door de UIA (Antwerpen) en de FUL (Aarlen). Vervolgens gaan klassen van de **derde graad secundair onderwijs** aan de slag. Die zoeken mee naar plaatsen waar de vervuiling van het grondwater het ergst is en waar ze vandaan komt. De leerlingen kunnen dan eventueel tot acties overgaan (bijvoorbeeld een info-avond organiseren voor alle betrokkenen). Het WWF is nog steeds op zoek naar klassen om aan dit project mee te werken. Het project loopt zeker nog tot oktober '96.

WWF-Belgium vzw - Bronnenproject - Waterloo-steenweg 608 - 1060 Brussel - ☎ 02-347 30 30

a

Operatie Red de Aarde, Agenda 21 voor jongeren - Gottmer/Uitg. Singel 262 - ☎ 03-233 77 11 - 96 blz. - 525 fr.

• LESMATERIAAL

Een korte bespreking, praktische gegevens, prijzen en adressen van **educatief materiaal voor het basisonderwijs**, aangeboden door een vijftigtal organisaties. Elke basisschool kreeg één gratis exemplaar.

Catalogus uitgaven van niet-commerciële organisaties voor het basisonderwijs 1994 - vzw Onderwijs-Service/Centrum Informatieve Spelen - Spoorwegstraat 19 - 9250 Waasmunster - 50 fr. per bijkomend exemplaar

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

• KUNSTBRIEF

Zilver schrift is een nieuwe reeks over één of meer museumzalen.

Het eerste nummer heeft het uitgebreid over **cacao-, thee- en koffieserviezen** uit het museum én over de oorsprong, bereiding enz. van genoemde dranken.

Driemaal exotisch drinken (*Zilver schrift* 1) - Provinciaal Museum Sterckshof-Zilvercentrum - Educatieve Dienst - Hoofvunderlei 160 - 2100 Deurne - ☎ 03-324 02 07 - 26 blz. - 150 fr.

• DRUGS

Het **hulpverleningsaanbod** rond alcohol en drugs in West-Vlaanderen wordt besproken. **Achtergrondteksten** over verslaving, verwijzen, tendenzen in illegaal druggebruik enz. maken de map bruikbaar voor alle geïnteresseerden.

Alcohol en andere drugs - Westvlaams Coördinatiecomité voor Alcohol- en andere Drugproblemen - F. Orbanstraat 143 - 8400 Oostende - ☎ 059-51 27 53 - 690 fr. of 490 fr. (bijvulbundel bij editie '91)

• MEISJES EN TECHNIEK

Elektra is een nieuw, Nederlands tijdschrift over **technologie en emancipatie**. Het blad informeert over de positie van meisjes en vrouwen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt op het gebied van exacte vakken, techniek, technologie en informatica.

Elektra - V&I Informatica - Abonnementenadministratie *Elektra* - Antwoordnummer 15369 - 1000 RX Amsterdam - ☎ 00-31-20-683 16 61 - ± 850 fr. voor vier nummers

100 JAAR FILM

In 1995 viert de film zijn eeuwfeest. Het uitgelezen moment dus om in te gaan op de film en zijn geschiedenis of om film bij specifieke vakinhouden te betrekken. In een **gloednieuwe folder** presenteren de **Vlaamse dienst voor filmcultuur** en **Decentralisatie van klassieke en hedendaagse films** meer dan **200 filmklassiekers** op 16 mm. De **Vlaamse dienst voor filmcultuur** helpt u graag bij het samenstellen van programma's, zowel rond filmgeschiedenis en filmesthetica als rond thema's die de leerstof illustreren (literatuur, geschiedenis enz.).

Daarnaast organiseert de **Vlaamse dienst voor filmcultuur** elk jaar vier visieweekends (nieuwe films + seminars over filmgeschiedenis en filmesthetica) en om de twee jaar een tiendaags zomerfilmcollege. Aangesloten leden kunnen er altijd terecht voor informatie en documentatie.

Vlaamse dienst voor filmcultuur/Decentralisatie van klassieke en hedendaagse films - Ravensteingalerij 73 - 1000 Brussel - ☎ 02-507 83 70

100 JAAR FILM

In 1995 viert de film zijn eeuwfeest. Het uitgelezen moment dus om in te gaan op de film en zijn geschiedenis of om film bij specifieke vakinhouden te betrekken. In een **gloednieuwe folder** presenteren de **Vlaamse dienst voor filmcultuur** en **Decentralisatie van klassieke en hedendaagse films** meer dan **200 filmklassiekers** op 16 mm. De **Vlaamse dienst voor filmcultuur** helpt u graag bij het samenstellen van programma's, zowel rond filmgeschiedenis en filmesthetica als rond thema's die de leerstof illustreren (literatuur, geschiedenis enz.).

Daarnaast organiseert de **Vlaamse dienst voor filmcultuur** elk jaar vier visieweekends (nieuwe films + seminars over filmgeschiedenis en filmesthetica) en om de twee jaar een tiendaags zomerfilmcollege. Aangesloten leden kunnen er altijd terecht voor informatie en documentatie.

Vlaamse dienst voor filmcultuur/Decentralisatie van klassieke en hedendaagse films - Ravensteingalerij 73 - 1000 Brussel - ☎ 02-507 83 70

druk ligt daarbij op het **zelf onderzoek doen**.

- Voor leerlingen vanaf de derde graad lager onderwijs kunt u in de eigen school zelf een **projectweek** organiseren. U krijgt hiervoor een werk- en documentatiebundel om projecten uit te werken zoals interviews, labowerk en praktisch onderzoek.

- Op 29 oktober is er een groot **Wetenschapsfeest** in Antwerpen (Metropolis). Dat wordt een familiegebeuren waar alle aanwezigen op een speelse en interactieve manier kennis maken met wetenschap en technologie in de meest diverse vormen en toepassingen. In een speciale kinderhoek kunnen de kinderen zelf experimenteren en knutselen. U kunt zelf ook een aantal tests uitvoeren of wetenschappelijke experimenten uitproberen. De rondreizende tentoonstelling *Van Mercator tot Frimout* staat er opgesteld. Er zijn wetenschappelijke films, een wetenschapskwis enz.

- Tal van andere verenigingen pikken in op dit initiatief met een eigen aanbod. U vindt alle informatie hierover (én over het bovenstaande) in de **gratis Wetenschapskrant**. Die wordt u toegestuurd na een eenvoudig telefoontje naar de **Wetenschapslijn**: ☎ 077-34 57 20.

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap - Administratie voor de Programmatie van het Wetenschapsbeleid - Boudewijnlaan 30 - 1210 Brussel - ☎ 02-507 57 90

WEDSTRIJDEN

- **INTERNATIONALE PRIJS TEXTIVAL 1995** **S** *vzw Lady-Kant* en het *Keikoppencarnavalcomité* organiseren een internationale wedstrijd voor **modevormgeving**. Elke deelnemer mag tot 14 januari maximum drie kledingstukken voorstel-

len (afmetingen vrij, kleding voor een volwassene). Het totale prijzengeld bedraagt 200.000 fr., waaronder ook de *Prijs vzw Lady-Kant* voor een cursist of afgestudeerde van het kunstonderwijs. *vzw Lady-Kant - Deken de Bolaan 38 - 8970 Poperinge*

• 4DE JONGERENWEDSTRIJD HOE ANDERS IS ANDERS?

S Leerlingen van de derde cyclus en het zevende jaar (in groepjes van 3 tot 5 leerlingen) kunnen tot 20 maart deelnemen aan een scholenproject rond **mensen met psychische problemen**. Elk team werkt rond een psychische of psychiatrische problematiek: een (geïllustreerde) tekst, een video, een plastisch werk, een muzikale act of podiumkunst. Een aantal teams kunnen naar een finale op 26 april. De eerste prijs is een driedaags verblijf in een Europese hoofdstad. De inzendingen van de vorige uitgave zijn nog tot eind november te bezichtigen in het *Museum Dr. Guislain - J. Guislainstraat 43 - 9000 Gent - ☎ 09-226 12 91*.

Vlaamse Vereniging voor Geestelijke Gezondheidszorg (i.s.m. Koningin Fabiola Stichting) - Tenderstraat 14 - 9000 Gent - ☎ 09-221 44 34

• 12DE SCHOLIERENPOËZIE-WEDSTRIJD **S**

Leerlingen van 15 tot 18 jaar kunnen tot 1 november maximum drie **eigen gedichten** inzenden. Elk gedicht moet getypt zijn (5 exemplaren) met een schuilnaam. Onder gesloten enveloppe vermeldt elke kandidaat schuilnaam, echte naam, adres en geboortedatum. Groepsinzendingen van scholen zijn ook mogelijk. De prijsuitreiking (prijzen ter waarde van 20.000 fr.) vindt plaats op 27 november.

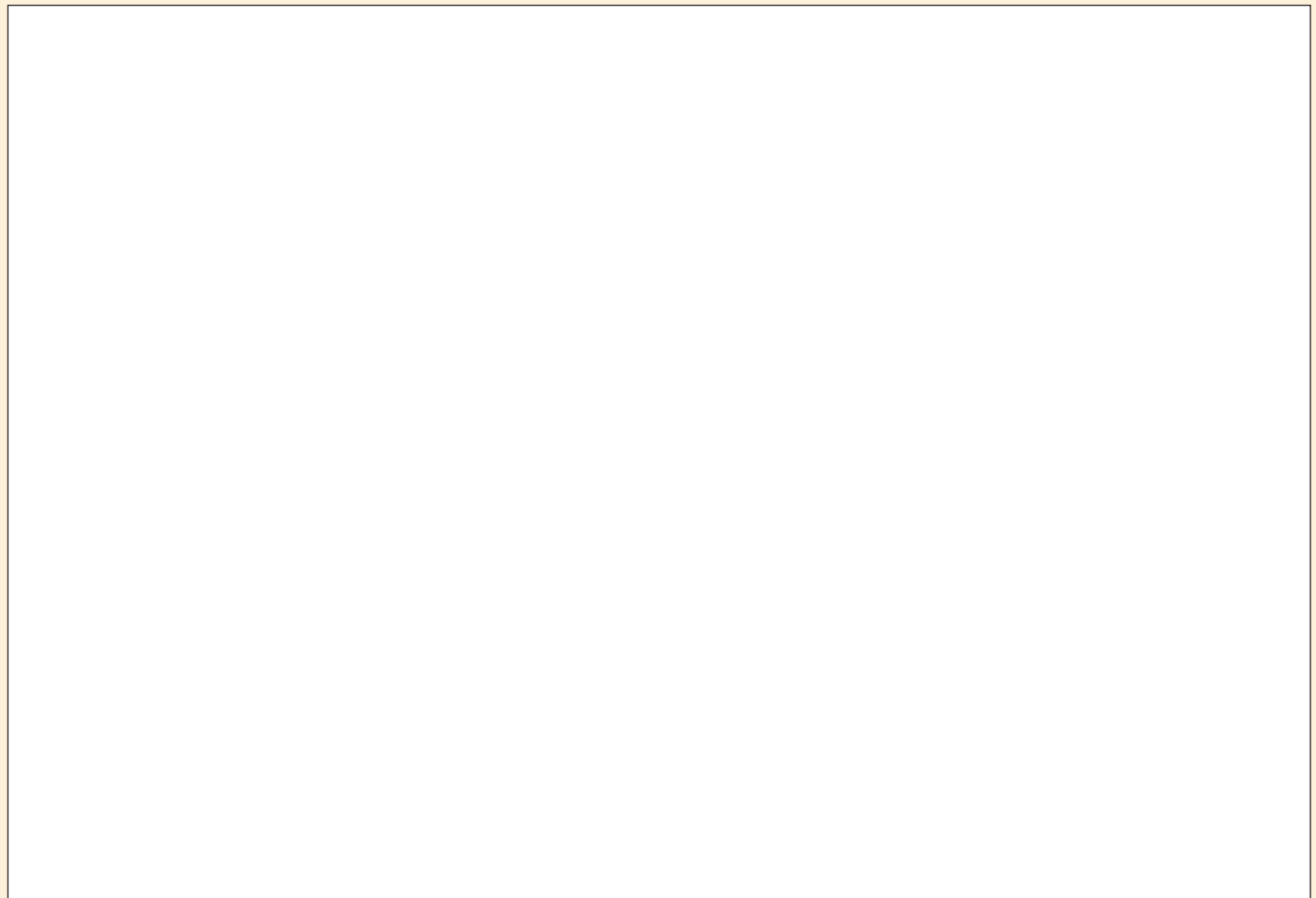
Scholierenpoëzie-wedstrijd - Postbus 10 - 8580 Avelgem - ☎ 056-64 42 12 (kantooruren) of 056-64 62 44 ('s avonds)

WEEK VOL WETENSCHAP

a

De eerste *Vlaamse Wetenschapsweek* vindt plaats van 24 tot 29 oktober. Ze confronteert de jongeren met **alle domeinen waarin de wetenschap actief is**. Niet alleen de exacte wetenschappen maar ook recht, geschiedenis, economie, letteren en wijsbegeerte enz. komen daarbij aan bod.

- Voor leerlingen van de laatste drie jaren van het secundair onderwijs zijn er allerlei activiteiten aan de Vlaamse universiteiten, hogescholen en wetenschappelijke instellingen. De na-

CURSUSSEN EN STUDIEDAGEN

ALGEMEEN

- **Schooldoellichting...en dan?:** 22/10.
Stichting-Lodewijk de Raet - Liedtsstraat 27-29 - 1210 Brussel - ☎ 02-242 01 11
- **Het slecht-nieuwsgesprek** in het onderwijs (18/10, 15 en 22/11); **Stemtechniek** voor leerkrachten (8, 15 en 22/11); **Management van remediale hulp**

ZEKER DOEN.

- (8 en 28/11).
Centrum voor Beroepsvervolmaking Leraren - UIA - Universiteitsplein 1 - 2610 Wilrijk - ☎ 03-820 29 61
- **Gentle Teaching** in de praktijk: 28/10.
Den Dries vzw - Bolwerkstraat 11 - 9940 Evergem - ☎ 09-253 63 52

BASISONDERWIJS

- **Werken met kinderboeken** met een mondiale of interculturele bedoeling: 26/10 (Leuven); 9/11 (Torhout) of 23/11 (Hasselt).
Kinderwereldatelier - Rolwagenstraat 73 - 2018 Antwerpen - ☎ 03-235 20 76
- **Kleuterliedjes** begeleiden op gitaar: 4 sessies vanaf 20/10.
Beeldende vorming (17/10); **Het rouwproces** bij kinderen (20/10).
Vormings- en Informatiecentrum - Turnhoutsebaan 400 - 2110 Wijnegem - ☎ 03-353 94 69
- **Speel nu toch eens rustig:** opvang van **hyperkinetische kinderen** (18/10); **Geweldloze opvoeding** en toch weerbaar? (29/10); **Drama** met kinderen (2, 3, 4 en 19/11 en 3/12); **Fantasy-games** (5/11); **Kleuters maken muziek** (12/11).
Vormingsdienst Kind en Samenleving - Nieuwe-laan 63 - 1860 Meise - ☎ 02-269 71 80

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

- **Ouders - drugs - school: een driehoeksverhouding?:** 22/10 in Gent.
EVO vzw - Schoonmeersstraat 26 - 9000 Gent - ☎ 09-222 86 73
- **Pesten op school:** 8/11.
Vormings- en Informatiecentrum - Turnhoutsebaan 400 - 2110 Wijnegem - ☎ 03-353 94 69
- **Verkeers- en mobiliteitseducatie**, ook in uw klas?: 26/10 in Heist op den Berg.
Vlaamse Stichting Verkeerskunde - H. Consciencestraat 1b - 2800 Mechelen - ☎ 015-44 07 11
- **Wiskunde:** Statistiek in het S.O. - een nieuwe visie (19/10).
Centrum voor Beroepsvervolmaking Leraren - UIA - Universiteitsplein 1 - 2610 Wilrijk - ☎ 03-820 29 61
- **Engels:** Aspects of teaching business English (25/10); Using authentic listening material: video and audio (26/10); Top ten principles for the design of vocabulary materials (27/10); Zooming in on phrasal and prepositional verbs (9/11).
The British Council - Jozef II-straat 30 - 1040 Brussel - ☎ 02-219 36 00
- **Recht:** Bezoek aan Parlement (21/10); **Derde Dag Docenten Recht HOKT** (8/11).

KLASSE-MENT

Elke maand krijgt u in deze rubriek een nieuwe opgave. Er is telkens één winnaar en die krijgt een boekenbon ter waarde van 2000 fr., geschonken door de Standaard Boekhandel. Een brief(kaart) met het antwoord, uw naam en adres en eventueel uw functie in het onderwijs naar **KLASSE** volstaat om de onschuldige hand werk te geven.
Winnaar opgave 10: Marian Ongena uit Sinaai.
Oplossing opgave 11: De vier woorden waren lesboer, postbode, leerkracht en schoolfrik. We nemen aan dat de postbode niet in dit rijtje thuishoort.

Opgave 12: Vervang in de optelling alle woorden door een synoniem en u krijgt als oplossing een bekend schoolvak.

vriend
legplank
habijt
+ bewerkte dierenhuid
????????????????

We verwachten uw antwoord ten laatste op 28 oktober. De juiste oplossing én een nieuwe opgave krijgt u volgende maand.
Klasse-ment - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

- **Duits:** Duitsland in het «Superwahljahr» 1994 (26/10).
- **Bouw:** Voorzieningen om koude bruggen te vermijden (26/10 of 9/11); Autocad voor de bouw/2-D tekenen - praktische oefeningen (9, 16, 23 en 30/11 in Antwerpen).
- **Industriële chemie:** Warmteoverdracht (26/10 in Gent).
- **Mechanica:** Vorm en plaatstoleranties (theorie: 9 of 12/11 in Boom; practicum: 16, 23, 30/11 of 7/12 in Kruikebe).
IDEA/Centrum voor Didactiek - UFSIA - Prinsstraat 13 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-220 46 93
- **Leefsleutels:** de toepassing - Onderzoek en praktijk: 19/10 in C. C. Berchem.
Leefsleutels voor Jongeren vzw - Hundelgemsesteenweg 1 - 9820 Merelbeke - ☎ 09-230 38 69

CONGRESSEN EN SYMPOSIA

ALGEMEEN

- **Leerproblemen en hun invloed op het gezin:** 22/10 in Antwerpen.
Leerproblemen: een kindprobleem, een gezinsprobleem, een onderwijsprobleem?
Sprankel vzw - Bevrijdingslaan 88 - 3665 As - ☎ 089-65 76 18
- **De leerling centraal:** 19 en 20/10 in Gent.
Leerlingbegeleiding in basisonderwijs (19/10) en secundair onderwijs (20/10).
VPMS Limburg (i.s.m. CSBO) - Stadsomvaart 9 - 3500 Hasselt - ☎ 011-22 11 91
- **3de Dag van de Schoolmuziek:** 11/11 in Leuven.
23 info-ateliers, vakbeurs en zangstonde.
Inschrijven tot 20/10.
Muzieklerkrachten Vrij Onderwijs - Guido Simoens - Kapelleweg 3 - 8200 Brugge - ☎ 016-63 30 79

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

- **Geloven in je werk:** op zoek naar een **beroepsspiritualiteit** voor de leerkracht: 11/11 in Leuven.
Hoe kan de leraar meer zijn dan lesgever?
Centrum voor Christelijke Schoolgemeenschap - Arenberginstituut - Naamsestraat 96 - 3000 Leuven - ☎ 016-20 68 43
- **Wiskunde** leren in de jaren '80 en '90:

- 12/11 in Heverlee.
Lezingen over wiskundededidactiek plus toestellentoestelling.
Uitwiskeling - Aggregatie wiskunde KUL - Celestijnenlaan 200B - 3001 Leuven - ☎ 016-20 06 58
- **Mensenrechten en kinderrechten** in klas en school: 29/10 in Gent.
Lesgeven over mensen- en kinderrechten én ze zelf toepassen in de klaspraktijk.
Departement Onderwijs - Dienst Internationale Betrekkingen - Tony Van Haver - RAC Arcadengebouw - 3de verdieping - 1010 Brussel - ☎ 02-210 51 21

GEEN TIJD - IK LEES

a

De 24ste Vlaamse Jeugdboekenweek vindt plaats van 8 tot 22 maart 1995. De Jeugdboekenweek is een jaarlijkse leesbevorderingscampagne voor jongeren van 5 tot 15 jaar. Dit keer gaat alles over de tijd, onder de slogan: *Geen tijd. Ik lees.*

Het Groot Openingsfeest vindt plaats op 8 maart in Tongeren, samen met vierhonderd schoolkinderen. Dat zijn de winnaars van een wedstrijd waaraan alle basisscholen kunnen deelnemen.

Om de Jeugdboekenweek te ondersteunen zijn er rond het jaarthema verschillende leespromotiematerialen beschikbaar, geschikt voor klassikaal gebruik. Het Leesproject is een reeks korte verhalen met concrete verwerkingsopdrachten, vooral voor niet-boekenwurmen. De bedoeling is dat u dit project afrondt vóór het begin van de Jeugdboekenweek. De Keuzelijst is een brochure met meer dan 150 boekbesprekingen. De Ideeënbrief bevat uitgewerkte lesmodellen voor het werken met jeugdboeken in groepsverband. De Programmabrochure geeft een overzicht van alles wat in Vlaanderen gebeurt tijdens de Jeugdboekenweek. Het zwaartepunt ligt vooral op auteurslezingen.

Stuur een briefje met uw naam, adres, functie en adres van de school naar het NCJ en u krijgt gratis alle informatie over de jeugdboekenweek. Uw bestelling wordt verwacht voor eind november. U ontvangt het bestelde net vóór of net ná de Kerstvakantie.

Nationaal Centrum voor Jeugdliteratuur vzw - Minderbroedersstraat 22 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-234 16 67

INDUSTRIËLE ZONDAGEN

a

Het Gentse Museum voor Industriële Archeologie en Textiel (MIAT) is gestart met een nieuwe reeks Zondagen van ons Industriële Verleden. Elke laatste zondagvoormiddag van de maand is er een lezing of wandeling rond een thema uit onze industriële cultuur. Deelnemen is gratis voor leden van VIAT, de Vereniging voor Industriële Archeologie en Textiel. Niet-leden betalen 100 fr. Na de lezing of wandeling kunt u blijven voor de lunch (350 fr.). Reserveren is verplicht. Nog op het programma dit najaar: *De primus van 't half maantje. Een sociale schets 1879-1899* (30/10); *Streekdrachten in Vlaanderen 1500-1950* (27/11).

MIAT - Minnemeers 9 - 9000 Gent - ☎ 09-223 59 69

STICHTING DANIEL COENS

a

Daniël Coens was minister van ontwikkelings samenwerking en daarna meer dan tien jaar minister van onderwijs. De Stichting Daniël Coens zal ook in deze twee domeinen actief zijn en het ideeëngoed van de overleden minister warm houden. De stichting steunt concrete, gerichte acties (bijvoorbeeld vzw Poldercentrum met een project voor thuiswonende gehandicapten in Oostkerke-Damme) maar ook wetenschappelijk onderzoek (KADOC gaat bijvoorbeeld het kabinetsarchief van Coens bestuderen). Daarnaast denkt de Stichting aan de oprichting van een leerstoel, de toekenning van een wetenschappelijke prijs, het betoelagen van onderzoeksprojecten en het organiseren van colloquia en studiedagen rond actuele onderwijsthema's. Stichting Daniël Coens - Vlamingenstraat 39 - 3000 Leuven - ☎ 016-28 35 12 (enkel op vrijdag).

Brand op school. Dit is de top drie van oorzaken van brand op school gedurende de voorbije vijftien jaar: 1. dakwerken, 2. verouderde elektriciteitsleidingen, 3. brandstichting en vandalisme. Dat zegt *Henk Goorden, hoofd van de dienst veiligheid en gezondheid van het VSKO*. Vooral de **verouderde elektriciteitsleidingen** zijn eigenlijk de zwakste punten van de schoolgebouwen. De intrede van computers, taallabo's en klassen voor onderricht in technologische opvoeding werkt de aanpassing van elektrische uitrusting wel in de hand maar sommige scholen wachten daar veel te lang mee.

Anderzijds organiseren meer en meer scholen evacuatie-oefeningen maar het veiligheidsbeleid van de school hangt nog veel te veel af van de toevallige individuele inzet van schoolhoofden en personeelsleden. Van een coherent beleid op dit vlak is op veel scholen geen sprake.

Voorbereiden op kwisvragen. De Japanse overheid werkt aan een reeks hervormingsvoorstellen voor het onderwijs maar voorlopig blijft alles er nog bij het oude. Dat betekent vooral **presteren**. Op het eerste gezicht lijkt het Japanse onderwijssysteem ronduit schitterend. Ondanks de beperking van de leerplicht tot negen jaar (tussen 6 en 15 jaar), vatten 94 % van de jongeren hoger secundair onderwijs aan en behalen die ook bijna allemaal het einddiploma. Geen enkel ander land kan bogen op dergelijke statistieken. Japanners brengen dan ook per jaar 20 % meer tijd door op school dan de gemiddelde westerse leerling. De scholen zijn er vooral gericht op aanpassing aan de prestatie maatschappij. Iedereen draagt een uniform, de leerlingen moeten zelf hun scholen (en toiletten) reinigen en het leerprogramma is voor iedereen (minder of meer begaafd) hetzelfde. Van zittenblijven kan geen sprake zijn. Wie niet kan volgen moet maar bijcursussen volgen, wat velen inderdaad doen. Inhoudelijk ligt de nadruk vooral op het memoriseren van feiten, niet op de ontwikkeling van kennis en creativiteit of het vermogen tot nadenken en redeneren. Dat heeft dan weer alles te maken met de toegangsexamens voor de universiteit. Die hebben veel weg van gewone kwisvragen.

Gekookte kikkers. «Zullen we fusioneren, stelt de kip voor aan het varken. Spek

met eieren, een wereldprodukt. Waarop het varken na enig nadenken: wacht eens even, dan leg jij de eieren maar ik ga eraan. Nou én, zegt de kip, zo gaat het toch altijd bij fusies.» Een mooi citaat om een stok in het hoenderhok te gooien tijdens de volgende vergadering over **fusies van scholen**. Het komt uit het boekje *De Gekookte Kikker (Camp en Erens)*. Daar staan meer dan honderd metaforen in over organisatieverandering. Deze bijvoorbeeld: «Een kikker in een pannetje water zal daar niet uitspringen als je de temperatuur langzaam verhoogt. Het resultaat: ondanks het feit dat hij er kon uitspringen, toch een gekookte kikker. Gooi je de kikker echter in een pannetje met kokend water, dan springt hij er wel uit. Het resultaat is dan een levende kikker.» Het leuke (en verwarrende) is dat je met zulke metaforen alle kanten opkunt maar stimulerend voor de discussie zijn ze alleszins. Wat dacht je van deze? «We weten dat je van een aquarium vissoep kunt maken. Maar de vraag is of je van vissoep weer een aquarium kunt maken.»

Vouchers voor schoolkeuze. In Zweden zijn de eerste resultaten zichtbaar van het systeem dat er drie jaar geleden is ingevoerd. De ouders hebben er sindsdien **vouchers** gekregen waarmee ze **vrij de school kunnen kiezen** die ze wensen, zowel van het openbaar als

het privé-onderwijs. Elke school krijgt evenveel subsidie maar ouders die kiezen voor privé-onderwijs krijgen nu vouchers die minstens 85 procent waard zijn van de gemiddelde kost van het openbaar onderwijs in hun gemeente. Het is de privé-sector bovendien bij wet verboden extra-vergoedingen te vragen voor wat het openbaar onderwijs gratis aanbiedt. In de privé-scholen zaten tot voor kort maar één procent van de leerlingen. Dat was na het eerste jaar al verdubbeld en elke vier maanden gaat er nu ergens in het land een nieuwe school open. De groei zit in vier categorieën van scholen: die van de kerk, de methodescholen zoals Steiner en Montessori, de scholen die door ouders van sluiting gered worden en ten slotte de scholen waarin leerkrachten zelf hun instituut gaan beheren. Zweden heeft een van de duurste

SIGNAAL

schoolsystemen van de wereld. De hervorming werd doorgevoerd om door competitie de efficiëntie van de scholen op te voeren en om ze meer lokale autonomie te geven. De privé-scholen presteerden immers met minder geld beter dan de openbare sector. Het voucher-systeem heeft de macht nu vooral bij de ouders gelegd. Zowat alle scholen hebben daardoor hun aanpak al sterk moeten veranderen.

De bepalende factor. Niet de sociale achtergrond van de leerlingen maakt

het grote verschil, maar wel degelijk de school zelf. Dat is het resultaat van een grootscheeps onderzoek aan de Londense Universiteit waarover *The Times* bericht. Daaruit blijkt dat de belangrijkste factor om het later succes van studenten te bepalen al vastligt als ze 11 jaar oud zijn. Vooral het niveau van hun leesvaardigheid op dat ogenblik heeft grote voorspellende kracht. En dat is iets wat je op school kan leren. Als de school zich tenminste toelegt op basisvaardigheden voor iedereen. Uit de analyse van meer dan 12.000 proefwerken blijkt dat het resultaat veel meer afhangt van de school zelf dan van de sociale achtergrond van de leerlingen. *The Times* zegt dat veel mensen daar ten onrechte anders over denken. De **inspanning van de leerkrachten** maakt wel degelijk het verschil. Het onderwijs dat zij geven levert een reële en positieve bijdrage tot een succesrijke carrière voor studenten uit zeer verschillende milieus. ■

Te jong op de fiets. Kinderen zouden pas vanaf 12 jaar alleen met de fiets naar school mogen. Dat zegt *Prof. Jan Pauwels (Lichamelijke Opvoeding, KUL)*. Hij doet daar al jaren onderzoek naar en vergeleek de vaardigheden van kinderen van verschillende leeftijden. Pas vanaf 12 jaar hebben kinderen genoeg **stuurvaardigheid en reactiesnelheid** om zich met de fiets alleen in het verkeer te wagen. Jongere kinderen scoren aanzienlijk lager. Bovendien zien kinderen minder dan volwassenen. Tot ze een jaar of tien zijn, nemen ze hooguit 60 % waar van wat een volwassene ziet. Ze beseffen niet dat een auto zich op de grens van hun gezichtsveld kan bewegen. Ook met het inschatten van de afstanden en snelheden waarmee een wagen nadert, hebben ze het moeilijk. Bovendien reageren jonge kinderen nog te impulsief. Pas vanaf 12 jaar benaderen de motorische vaardigheid en de snelheid waarmee ze reageren op visuele prikkels die van jong-volwassenen.

In de normaalschool durft haast geen enkele docent een demonstratie te geven. De studenten hebben daardoor de indruk dat hun leraars het niet

DOORLICHTING

kunnen. Dat roept natuurlijk vragen op over de kwaliteit van de onderwijzersopleiding. De doorlichting van de opleiding tot onderwijzer is nu klaar. Volgens het inspectieteam ontbreekt een vakoverstijgende visie op het beroep. De docenten bieden hun vakken aan als solospelers maar de orkestleider ontbreekt. Een overzicht van de witte vlekken op de partituur van de opleiding.

Zonder partituur of dirigent

«Mijn vader is arts en ik moest dat van thuis ook worden. Maar ik heb me direct laten buizen en zo mag ik nu toch onderwijzer worden.» We mogen aannemen dat 20 % het onderwijzerschap ziet als een tweede keuze. Ze hebben daarvoor al iets anders geprobeerd, mislukten en willen dan maar naar het onderwijs. Toch moeten we dit getal relativeren. Tegen hun zin doen ze het eigenlijk niet. Er zijn gemotiveerde studenten en er worden goede onderwijzers afgeleverd. Maar over het algemeen merkt men op dat het niveau van de toekomstige onderwijzers niet helemaal voldoet aan de eisen van hoger onderwijs. Intussen blijven instituten voor pedagogisch hoger onderwijs erg schools. Misschien kan dat niet anders omdat de studenten er voortdurend in contact komen met het basisonderwijs, erg stipt lesvoorbereidingen moeten afleveren en zich voorbereiden op omgaan met jonge kinderen. Het is niet makkelijk het evenwicht te vinden tussen een volwaardige maar praktische onderwijzersopleiding en het abstracte, intellectuele niveau van het hoger onderwijs.

Verdwijnen

Vorig academiejaar zaten er 3806 studenten in de onderwijzersopleiding. Ze zijn gespreid over 29 hogescholen voor pedagogisch hoger onderwijs waarvan de afdeling «onderwijzer» gemiddeld 131 ingeschrevenen telt. In de grootste vestiging zitten in de drie studiejaar samen 291 studenten, in de kleinste 37. Zeventien vestigingen hebben minder dan 150 studenten. Kunnen deze kleinschalige hogescholen blijven voortbestaan?

FONS SMETS, inspecteur-generaal hoger onderwijs: «Ik vrees dat meer dan de helft zal moeten verdwijnen. In het algemeen zegt men dat een opleiding in het hoger onderwijs tussen 150 en 200 studenten moet hebben opdat ze met haar overheidsfinanciering rond zou kunnen komen. Te veel afdelingen voor onderwijzersopleiding zijn te klein en moeten bijgevolg leven van een financiering uit andere bronnen. Ik ben er een voorstander van dat de normaalscholen een volwaardig departement worden van een multi-categoriale hogeschool. Ze zaten veel te lang in een uitzonderingspositie waarbij een krachtige impuls ontbrak om zich te hergroeperen in grotere entiteiten. Daardoor staan ze nu vrij geïsoleerd in het hoger onderwijs. Hun kleinschaligheid schermde ze af van andere studierichtingen. De normaalscholen zitten op een eilandje.»

In de twintig hogescholen die tijdens het academiejaar 1993-94 werden doorgelicht waren 470 leden van het bestuurs- en onderwijzend personeel tewerkgesteld: 249 (53 %) vrouwen en 221 (47 %) mannen. Hiervan zijn 24 % voltijds werkzaam in de onderwijzersopleiding en 24 % hebben daarnaast nog een functie in het secundair onderwijs. De gemiddelde leeftijd is 44 jaar (mannen 47, vrouwen 42). Dit wijst op een veroudering van het korps.

Verouderd

Het doorlichtingsteam bestond uit externe deskundigen (universiteitsprofessoren), leden van de Dienst voor Onderwijsontwikkeling en de Administratie Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek en inspecteurs voor het basisonderwijs. Inspecteur Geert Rombouts coördineerde het geheel. KLASSE vat de belangrijkste bevindingen samen.

- Er wordt in de onderwijzersopleiding zelden of nooit gewerkt vanuit een helder én operationeel beroeps-opleidings-profiel. Slechts eenmaal werd aan het doorlichtingsteam een vakoverstijgende visie op het beroep voorgelegd.

SMETS: «Men vraagt zich te weinig af wat die studenten later moeten doen en wat ze daarvoor moeten kennen en kunnen. Docenten bieden hun verschillende vakken aan als solospelers, zonder orkestleider en zonder partituur omdat de globale visie ontbreekt. Er is amper coördinatie en integratie. Nochtans moet een onderwijzer meer doen dan vakjes geven. Bovendien is het vak-didactische weinig aangepast aan het basisonderwijs. We zagen ook geen concept over de kerndeskundigheid die een beginnend onderwijzer moet bezitten. Kortom, de opleiding houdt te weinig rekening met de behoeften van de kinderen uit de basisschool met wie de aspirant-onderwijzer later moet werken.»

- De ene docent weet niet wat de andere heeft gegeven, geeft of zal geven. Een goedwerkend systeem van programmabewaking ontbreekt nagenoeg overal. Er is uiterst zelden een instellingswerkplan met horizon-

tale en verticale coördinatie.

SMETS: «We stelden meermaals vast dat de cursussen verouderd en soms nog van de jaren zestig zijn. De kwaliteit van het opleidingsaanbod is dus niet bewaakt. Wij pleiten voor een interne kwaliteitsbewaking waarbij geregeld het programma bekeken wordt vanuit zijn relevantie voor de onderwijsersopleiding en waarbij ook de meest recente inzichten uit wetenschappelijk onderzoek geïntegreerd worden in de cursussen.»

Speeltijd

• Hoewel er in elke hogeschool wel minstens één vak ondermaats blijft is het opvallend dat **mediakunde** zowat overal zijn doel voorbijschiet. En ook agogische vaardigheden beperken zich blijkbaar soms tot het met krijt leren schrijven op het bord.

GEERT ROMBOUTS, inspecteur hoger onderwijs: «Mediakunde is veelal een encyclopedische cursus die niet geconcipieerd is vanuit de behoefte van de onderwijzer. I.p.v. te leren hoe ze oude en moderne media optimaal kunnen gebruiken, krijgen de studenten vaak abstracte en onbruikbare lessen over informatica. Terwijl de hele apparatuur ter beschikking staat kunnen de studenten slechts zelden zichzelf op video aan het werk zien. Kunnen zien hoe je overkomt bij leerlingen is nochtans belangrijk. Dat beïnvloedt je gedrag sterker dan wanneer je te horen krijgt dat je het niet goed doet. Ook is een bestand van modellessen op video meestal onbestaand.»

• De studenten vinden dat hun **stages** niet goed worden begeleid.

ROMBOUTS: «De stages nemen in het derde jaar de helft van de tijd in beslag. Ze worden goed georganiseerd. Maar in de begeleiding zit geen systeem. De stagelessen worden tijdens de speeltijd snel even besproken omdat er in het rooster geen tijd voor gepland is. Toch komen de docenten makkelijk langs in een school waar één van hun studenten stage loopt. Maar dan moeten ze ook lessen volgen die buiten hun deskundigheid vallen. Een leraar Frans moet bijvoorbeeld een les lichamelijke opvoeding volgen. Bovendien ontbreekt nagenoeg overal een **studentenvolgsysteem**. De pedagoog van het tweede jaar weet niet wat er bij een student schortte of goed was in het eerste jaar.»

Conflict

• Er is geen dialoog tussen de mentor, de leraar pedagogie en de vakleraar. Vaak hebben ze een verschillende visie op de didactiek van het lesgeven. Dat leidt tot hopelose verarring bij de studenten.

ROMBOUTS: «De mentoren zijn de onderwijzers bij wie de studenten de *stiel leren*. Maar ze hebben geen statuut en er zijn ook geen criteria om ze aan te wijzen. Sommigen kregen vroeger de titel van stagementor, behouden die en krijgen daar een kleine vergoeding voor. Dat zijn niet altijd de besten. Anderen zouden het waarschijnlijk beter kunnen maar willen niet bij stages betrokken worden omdat ze er niet voor worden betaald. Overigens is stagebegeleiding voor de basisscholen een belasting. Een goede mentor ziet de lesvoorbereidingen vooraf in, geeft opmerkingen, komt tactvol tussen in de les van de stagiair, geeft suggesties, evalueert... Er is dringend behoefte aan een statuut. De mentor kan bijvoorbeeld deeltijds tewerkgesteld worden en daarnaast intensief de stages begeleiden en overleggen met de docenten. Hij verdient daarmee een speciale financiële vergoeding, als hij bereid is zich geregeld bij te scholen. ■

Nu werken de docenten en de mentor naast elkaar. De docenten zijn eigenlijk niet voorbereid om in een normaalschool te staan. Een licentiaat Germaanse talen wordt ineens docent aan de normaalschool. Of een docent uit de economische studierichting wordt plots gemuteerd naar het pedagogisch hoger onderwijs. Weet hij dan plots iets af van de didactiek van het basisonderwijs? Wie helpt hem daarbij? Eventueel de collega's die het ook leerden met vallen en opstaan. Maar feitelijk leidt niemand de opleiders professioneel op. De normaalscholen worden bevolkt door docenten die het eigenlijk ook niet goed weten, omdat er geen profiel van een normaalschooldocent is uitgeschreven. Hoe kunnen de meeste docenten zinnige opmerkingen maken over het lesgeven van hun studenten? Als ze het toch proberen vertellen ze misschien onzin. Daardoor krijgen ze meteen de mentor tegen. Maar toch heeft de docent het laatste woord want tenslotte levert de normaalschool het diploma af. Zo ontstaat er makkelijk een conflict tussen de man in de praktijk en de academisch maar theoretisch geschoolde docent. Vaak is de student hier de dupe van.»

Niet durven

• Een **bijscholingsbeleid** ontbreekt.

ROMBOUTS: «De bijscholing moet worden gesystematiseerd. De huidige is te vrijblijvend. Ze bereikt alleen de meest geïnteresseerden die het meestal het minst nodig hebben. Nochtans is bijscholing inherent aan het beroep van docent. Maar door het vrijblijvende gaan kansen verloren om vernieuwingen algemeen in te voeren in het onderwijs. Tussen de academische wereld met zijn onderzoeken en de praktijk bestaat amper uitwisseling. Er is een aangepast bijscholingsbeleid op het niveau van de hogeschool nodig dat vertrekt vanuit reële behoeften in de praktijk.»

• De normaalschooldirecteurs houden zelden **functioneringsgesprekken** met hun docenten.

SMETS: «In het beste geval blijft het bij de vraag hoe het gaat. Over de inhoud van het werk en over eventuele problemen wordt niet gepraat.»

• Er is genoeg **didactisch materieel** maar het wordt onvoldoende en/of niet efficiënt gebruikt.

SMETS: «De docenten durven geen demonstratieles te geven op het niveau van het basisonderwijs. Meermaals verklaarden docenten hiertoe niet in staat te zijn. Daardoor twijfelen de studenten aan de professionaliteit van hun docenten. Nochtans hebben veel scholen een fantastische infrastructuur voor het gebruik van recorders, transparanten en video.»

• Behalve in de kleine hogescholen zijn de **bibliotheken** voldoende uitgerust.

ROMBOUTS: «Ze zijn echter zelden of nooit een plaats waar studenten voor het beroep relevante publicaties leren opsporen en raadplegen. De studenten gaan alleen naar de bibliotheek omdat ze een opdracht hebben en niet uit spontane interesse. Wegens een geringe bibliotheekcultuur rijzen vragen over het intellectueel zelfstandig werken.»

• Ondanks relatief negatieve bevindingen zijn er ook normaalscholen die aan de verwachtingen voldoen. Het korps is over het algemeen erg toegewijd. Overal valt echter wel minstens één docent uit de toon.

Het opleidingsverslag zegt niets over elke school apart. Het schetst het profiel van de hele opleiding, over alle grenzen van netten en instituten heen. En ook al ontbreekt soms de partituur, toch wordt het tijd om de violen op elkaar af te stemmen. ■

Het Opleidingsverslag van de onderwijzersopleiding in Vlaanderen (red. G. Rombouts) is openbaar. Inspectie Hoger Onderwijs - Koningsstraat 136 - 1000 Brussel - ☎ 02-211 42 83 - fax 02-211 42 50

«De helft van de normaalscholen zal moeten verdwijnen.»

Leerlingen willen ernstiger genomen worden en zich meer betrokken weten bij het reilen en zeilen van hún school. Maar in de meeste scholen wordt participeren in democratische besluitvorming niet geleerd. Nochtans willen de meeste leerlingen, leerkrachten en directies een schoolcultuur waarin het mogelijk is beter met elkaar om te gaan, te communiceren en te discussiëren.

PARTICIPATIE

ren en een leerlingbetrokken schoolklimaat. Dat gebeurt niet door even een ideeënbus in de gang te hangen. Maar hoe dan wel?

Zowel leerlingen, leerkrachten en directies hebben problemen met de school als **leefgemeenschap**. Meestal geven ze aan dat de communicatie tussen alle betrokkenen niet optimaal verloopt. Dat staat in het verkennend onderzoek *Leerlingenparticipatie op school* dat de Koning Boudewijnstichting vorig schooljaar in 25 secundaire scholen liet uitvoeren.

Nochtans kan de school als mini-samenleving functioneren. Hierin kunnen democratische basisvaardigheden en houdingen worden geoefend en aangeleerd. Om deze *oefenplaats in burgerzin* kansen op slagen te bieden moet de betrokkenheid van leerlingen bij het schoolgebeuren wellicht verhoogd worden. Hoe meer informele en formele participatiekansen leerlingen hebben hoe beter ze zich kunnen vinden in het schoolmilieu. Maar in veel scholen staat echte leerlingenparticipatie haaks op de bestaande schoolcultuur. Mogen leerlingen daar wel *leren participeren*?

Klachtenbank

Onder leerlingenparticipatie verstaan we deelname van leerlingen aan de besluitvorming op school over aspecten van het schoolgebeuren, *informeel* via «vanzelfsprekende» contact- en gespreksmogelijkheden met leerkrachten en directie, en *formeel* via informatie-, advies- of beslissingskanalen. Voorbeel-

roken, een eigen lokaal, de schoolkrant of sociale acties. Maar ook voorstellen over opbergkastjes, kapstokken, de fietsenstalling, het rooster en het systeem van de proefwerken, de relatie leerlingen-leerkrachten, het schoolreglement, leefregels en buitenschoolse activiteiten vallen daaronder.

In de doofpot

Leerlingen verwachten dat er met hun meningen en voorstellen rekening gehouden wordt. Ze verwachten dus resultaat van hun participatie-inspanning en de moed die ze er soms voor over hadden. Ze krijgen voldoening met twee soorten resultaten. Als een idee of voorstel aanvaard werd moeten ze een maximaal vertrouwen krijgen om het op hun eigen manier uit te werken. Als de uitvoering door anderen moet gebeuren verwachten ze dat het resultaat binnen een redelijke termijn zichtbaar is. Als een voorstel niet aanvaard werd is een redelijke toelichting nodig en moet het mogelijk blijven samen creatief voort te zoeken naar alternatieve oplossingen.

In de scholen waar leerlingen het gevoel hebben terecht te kunnen en resultaat te boeken, gebeurt het veel minder dan op andere scholen dat een aangebracht probleem onoplosbaar lijkt, gedurende jaren blijft aanslepen of in de doofpot gestopt wordt en taboe wordt verklaard.

De ideeënbus blijft

den van formele participatiekanalen zijn de leerlingenraad, projectwerking, een schoolkrant of een ombudsleerkracht.

De schoolcultuur kunnen we schetsen in termen die weergeven hoe de leerlingen, leerkrachten, directie... samen zijn, waarnemen, denken, voelen, willen, spreken, handelen in het schoolgebeuren.

Leerlingen voelen zich ernstig genomen op school als ze bij de leerkrachten en de directie terecht kunnen met hun meningen, kritieken, suggesties en voorstellen i.v.m. het schoolgebeuren. Waar dit niet kan wordt de leerlingenraad uitsluitend een *klachtenbank*. Maar in een klimaat van vertrouwen is de leerlingenraad een platform voor een inspirerende dialoog.

Dat ernstig nemen moet aan twee voorwaarden voldoen. Leerlingen willen ervaren dat de directie en een voldoende aantal leerkrachten tijd en aandacht hebben om actief te luisteren naar wat hen bezighoudt en ze verwachten ook resultaat.

In het gras

Leerlingen verwachten een oor voor hun kleine en grote vragen. Die kunnen gaan over individuele en persoonlijke aangelegenheden (problemen thuis, seksualiteit, studiekeuze, studieplanning en -problemen, gezondheidsproblemen) en over klas- en schoolaangelegenheden. Klasaangelegenheden kunnen buiten het domein van de lessen of de leerstof liggen zoals het aantal overhoringen per dag en conflicten tussen groepjes leerlingen. Schoolaangelegenheden omvatten vragen over bijvoorbeeld muziek tijdens pauzes, in het gras mogen zitten, drankautomaten,

Hier gaan de leerlingen geloven in de mogelijkheden van participatie terwijl ze er ook meer begrip voor hebben dat sommige zaken niet onmiddellijk gerealiseerd kunnen worden. Maar ze worden vooral gewaar dat het mogelijk is samen een betere leefomgeving te creëren. Leerlingen van dit soort scholen zeggen: «Onze stem is hier belangrijk!»

Jongeren mogen dan wel de aspiratie hebben om enige invloed te kunnen uitoefenen op hun leefomgeving maar alleen kunnen ze dat niet waarmaken. Kwaliteitsvolle leerlingenparticipatie is een kwestie van visie, schoolcultuur of pedagogisch project. Dat vereist een concreet aanbod van begeleiding en ondersteuning waardoor leerlingen blijven geloven in participatie. Waar deze visie ontbreekt wordt participatie van leerlingen soms bekeken als een overbodige of zelfs gevaarlijke bezigheid.

Chinese vrijwilliger

Hieronder stellen we bondig enkele mogelijke werkvormen voor formele participatie voor. Misschien past u ze al toe op school, anders zit er misschien een idee tussen.

1. De **leerlingenraad** of het leerlingenparlement bestaat meestal uit leerlingen van het vierde, vijfde of zesde jaar. Naar een *open* leerlingenraad kunnen ook andere leerlingen dan verkozen klasafgevaardigden komen en er voorstellen doen. In de scholen met een participatieve cultuur is het de bedoeling dat leerlingen van ASO,

TSO en BSO samen overleggen en tot conclusies komen. De voorzitter wordt verkozen door de leden van de leerlingenraad of door alle leerlingen van de school of van de derde graad. Soms behoudt de directie op beslissingen een veto-recht wat tot confrontaties kan leiden.

2. In de meeste gevallen is de leerlingenraad samengesteld uit **klasafgevaardigden**. Maar de manier waarop iemand klasverantwoordelijke wordt is niet altijd goed. De meest open en correcte formule is dat een aantal vrijwilligers zich kandidaat stellen, dat ze hun ambitie kunnen verdedigen en vervolgens op goede gronden anoniem verkozen worden. Dit proces verloopt echter niet altijd optimaal. De verkiezing gebeurt vaak op een moment dat de leerlingen elkaar nog niet zo goed kennen. Of de minder vlotte leerlingen maken geen kans. Of niemand voelt zich aangetrokken tot de klusjes die bij de taak horen en dan verkies men een slachtoffer of al grappend, een *Chinese vrijwilliger*... Bovendien is in veel scholen de klasafgevaardigde vooral handig voor leerkrachten en directie, als loopjongen bijvoorbeeld. Men is vooraf niet duidelijk genoeg over het profiel en de taak van een klasafgevaardigde. En jongeren weten vaak niet goed blijf met hun verantwoordelijkheden en bevoegdheden tegenover hun medeleerlingen.

3. Tijdens het **spreekuur van de directie** is de directeur bereikbaar voor de leerlingen. Ze kunnen er bijvoorbeeld naartoe tijdens alle pauzes.

4. De **groene leerkracht** is een vertrouwenspersoon voor de leerling die bij hem terecht kan telkens als hij behoefte heeft aan een gesprek over persoonlijke of schoolproblemen. Als een leerling zijn groene leerkracht in vertrouwen neemt geldt er asielrecht en is discretie geboden. Elke leerling kan een andere groene leerkracht hebben.

5. De **ombudsleerkracht** staat ter beschikking van

alle leerlingen i.v.m. persoonlijke, klas- of schoolaangelegenheden. Hij kan ook bemiddelen tussen leerlingen, tussen leerling en leerkracht en tussen leerkracht en directie. Meestal volgt deze persoon ook van nabij de leerlingenraad en is hij hun verbindingspersoon met de directie.

6. Het **klasuur** is een wekelijks, tweewekelijks of maandelijks uurtje, tijdens een lesuur of de middagpauze onder leiding van de klasseleraar, waarbij persoonlijke, klas- en schoolaangelegenheden kunnen worden besproken.

7. De **klasdagen** bestaan uit een meerdaagse uitstap of bezinning, bij voorkeur bij het begin van het schooljaar, met de hele klas en met de klasseleraar waarbij het groepsgebeuren de interne samenhang en de onderlinge solidariteit binnen de klas kan aanzwengelen.

8. Leerkrachten die tijdens de pauzes of na de lessen in een **spreekuur-leerkrachten** ter beschikking staan genieten veel respect bij de jongeren.

9. Er bestaat een brede waaier van **werkgroepen** (projectgroepen, raden...) onder andere i.v.m. schoolsport, milieuzorg op school, multicultureel samenleven, derde wereld, cultuur, hobby-clubs, schoolfeest. Werkgroepen van de hele school functioneren optimaal als elke werkgroep in elke klas een contactpersoon heeft.

10. Een **schoolkrant** kan neigen naar een leerlingenkrant zonder censuur waarbij men echt het gevoel heeft zich erin te kunnen uiten. Maar ze kan ook neigen naar een soort PR-kanaal dat leerlingen onder supervisie van leerkrachten of directie maken. Meestal wordt ze echter op geen enkele wijze benut voor de doorstroom van informatie vanuit de leerlingenraad en omgekeerd.

11. Op initiatief van de directie, de leerkrachten of de leerlingenraad wordt in een **enquête** gestemd over bijvoorbeeld de keuze van films voor het filmforum, de plaatsing van een drankautomaat, de organisatie van opendeurdagen enz.

12. Op de meeste scholen is een **ideeënbus** weinig effectief. Dat is meestal niet meer dan een leeg uithangbord om het geweten te sussen. ■

Hoe belangrijk vindt u de stem van de leerlingen?

Vanaf november verspreidt de Koning Boudewijnstichting i.s.m. het Departement Onderwijs de brochure «De school als oefenplaats in burgerzin. Naar een leerlingbetrokken en participatieve schoolcultuur» in alle scholen van het secundair onderwijs. Ze bevat onder meer een analyse-schema om een grondig gesprek op gang te brengen over de kwaliteit van de participatie en het schoolklimaat, en de visie daarop van zowel leerlingen als leerkrachten en directie.

Daarnaast kunnen scholen intekenen op een gratis aanbod. Wie inschrijft voor **Spraakwater** krijgt een hele dag theaterdeskundigen ter beschikking om te werken rond democratie en leerlingenparticipatie. Het pakket **Basisvaardigheden participatie** is een aanbod, specifiek voor leerlingenraden, om onder leiding van een deskundige drie halve dagen intensief te werken aan wat van leerlingen en leerkrachten verwacht mag worden als ze goed willen vergaderen, samen goed overleggen...

U krijgt de brochure gratis op uw thuisadres bezorgd als u ze aanvraagt bij de Koning Boudewijnstichting - Programma Burgerzin - Brederodestraat 21- 1000 Brussel - ☎ 02-511 18 40

Wie aan de universiteit of het hoger onderwijs lange type begint, heeft ongeveer één kans op de twee dat hij ooit het beoogde diploma behaalt. Slechts 20 tot 40 % van de studenten halen het bovendien binnen de

EXAMENS

normale tijdsduur. Een opvallende analyse van

In het hoger onderwijs zitten ongeveer 145.000 studenten. Zo'n 60.000 daarvan volgen universiteit. Er zitten er dus meer buiten de universiteit: zo'n 85.000. Daarvan volgen ongeveer 60.000 studenten het korte type (HOKT) en 25.000 het lange type (HOLT). Voor het hoger onderwijs buiten de universiteit zorgen in Vlaanderen zowat 10.000 docenten. De participatiegraad van de Vlaamse jongeren in het hoger onderwijs ligt aanzienlijk hoger dan in onze buurlanden. Maar niet iedereen die eraan begint slaagt ook. Integendeel.

Vroeg afhaken

Het is niet zo eenvoudig om een kijk te krijgen op de slaagcijfers in het hoger onderwijs. Voor het onderzoek van *Prof. A. Colla* (VLEKHO) was maar één derde van de instellingen bereid deze informatie te verstrekken. Maar de statistieken van het Departement Onderwijs verraden ook al een en ander.

COLLA: «Omdat de onderwijsinstellingen vrijwel uitsluitend werken met gemeenschapsgeld mogen we toch verwachten dat alle belangrijke infor-

instellingen geven alleen slaagcijfers van studenten die zich inschrijven voor de examens. Daar zitten dus niet de studenten bij die in de loop van het schooljaar afhaken. En dat kunnen er heel wat zijn, gemiddeld tussen de 4 en 10 %. Maar in één hogeschool liep dit percentage toch wel op tot 29 %.

Aan de universiteiten en het HOLT behalen ongeveer 50 tot 60 % van de studenten die de opleiding starten ooit het eindexamen. Voor het HOKT liggen deze cijfers tussen 70 en 90 %. Aan de universiteiten en het HOLT slagen slechts 20 tot 40 % van de studenten erin het diploma te behalen binnen de normale tijdsduur. Voor het HOKT ligt dit cijfer tussen de 50 en 70 %.

COLLA: «Als je op een willekeurig ogenblik een instelling voor hoger onderwijs binnenstapt zullen ongeveer de helft van de studenten die je daar ontmoet niet slagen op het einde van het jaar. Slechts 30 tot 60 % van de onderwijsinspanning die in het hoger onderwijs wordt geleverd komt dus ten goede van studenten die slagen voor het examen op het einde van het jaar.»

Slechts één op de drie wordt afgevlagd binnen de normale tijdsduur.

De helft haalt de finish niet

een prof die telkens zelf aan de deliberatietafel zit. «Voor velen lijkt het op een kansspel», zegt zij. Een blik in de pits van de 24 uur der verliezers.

Selectiejaren

In Tabel 1 vindt u een overzicht van de gemiddelde globale slaagcijfers per onderwijstype.

In het HOKT heb je in het eerste jaar gemiddeld twee keer zoveel kans op slagen als aan de universiteit: zo tussen de 50 en 70 %. In het HOLT daalt die kans al wat: gemiddeld tussen 50 en

60 %. Aan de universiteit ligt het gemiddelde voor het eerste jaar tussen 30 en 60 %.

In het tweede jaar neemt de slaagkans overal gevoelig toe: gemiddeld overal minimum 70 %. Toch blijft de selectie er groot. In het derde jaar slaagt gemiddeld 82 %.

Het gaat telkens om gemiddelden. De extremen vindt u in deze cijfers dus niet terug maar ze

matie over hun werking voor iedereen beschikbaar is. Het op overzichtelijke wijze vrijgeven van concrete slaagcijfers van een opeenvolgend aantal academiejaren blijkt voor het overgrote deel van de instellingen van hoger onderwijs een moeilijk te doorbreken taboe te zijn.»

Het is bovendien belangrijk te weten wat er precies in de beschikbare cijfers zit. Sommige

zijn er natuurlijk wel. In sommige instellingen slaagt immers slechts één op de vijf studenten, in andere meer dan drie op de vier.

Zo zijn er in het HOKT bijvoorbeeld richtingen met vrij hoge slaagcijfers (kleuternormalscholen eerste jaar 70 %, tweede jaar 90 %), terwijl er ook richtingen zijn met veeleer lage slaagcijfers (eerste jaar HOKT-economisch 49 %, eerste jaar HOKT-technisch 56 %). Bovendien verschillen de cijfers nog eens per instelling en per jaar.

Aan de universiteiten liggen vooral de slaagpercentages voor de humane wetenschappen bijzonder laag, terwijl de exacte wetenschappen over het algemeen beter scoren. Het slaagpercentage in de eerste kandidatuur geneeskunde ligt soms boven de 60 % maar kan ook minder dan 40 % zijn, afhankelijk van de universiteit en het beschouwde academiejaar. De hoge scores in de eerste kandidatuur burgerlijk ingenieur (tot 70 %) worden buiten beschouwing gelaten omdat het hier over studenten gaat die al slaagden in de toelatingsproef.

Onderwijskinderen

In een aparte steekproef van meer dan 3000 studenten aan het VLEKHO berekende Colla de invloed van de beroepsklasse van de ouders op het succes van hun kinderen. Daaruit kwamen geen grote afwijkingen naar voren, tenzij die ene die de lezers van KLASSE zal plezieren. Als één van de ouders in het onderwijs werkt, hebben de kinderen méér dan gemiddeld kans op slagen en haken ze ook aanzienlijk minder snel af voor de examens. Een gemiddelde slaagkans van 55 % stijgt tot 58 % als de vader in het onderwijs werkt en zelfs tot 60 % als de moeder in het onderwijs actief is. Als gemiddeld 4 % van de studenten voor de examens afhaken is dat bij studenten van wie een ouder in het onderwijs staat maar de helft: 2 %. U zult voor dit verschijnsel thuis zelf wel een verklaring vinden zeker?

Deliberaties

Deliberaties kunnen jaar na jaar erg verschillende resultaten opleveren. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de gegevens van twee reële deliberaties bij de eerste zitting. Het ene jaar is 31 % van de studenten geslaagd, het andere 42 %.

Ook bij een vergelijking van de slaagcijfers tussen vier industriële hogescholen voor de voorbije vijf jaar stellen we grote schommelingen vast. Het ene jaar slaagt er 50 %, het andere jaar bijna 70 %. In een andere school schommelt het cijfer vijf jaar lang tussen 47 en 51 %.

COLLA: «Het zijn vooral de slaagcijfers voor de eerste twee studiejaar die erg laag liggen. Die kunnen worden verhoogd door op één of andere wijze de studenten die inschrijven te selecteren en door de kwaliteit van het onderwijs aan deze studenten op te voeren. Er moet hierbij zowel worden gewerkt aan de kwaliteit van de colleges en de cursussen, aan de kwaliteit van de begeleiding van de student bij het verwerken van de leerstof, aan de kwaliteit van de examens en misschien wel in de eerste plaats aan de kwaliteit van de deliberaties. Dat zijn dikwijls zeer acrobatische evenwichtsoefeningen. Het verschil in studieresultaten tussen een nipt geslaagde en een nipt niet-geslaagde student is meestal zeer klein en dus betwistbaar. Voor de gemiddelde student bevat

GLOBALE GEMIDDELTE SLAAGCIJFERS PER JAAR EN ONDERWIJSTYPE			
TABEL 1			
Type	Eerste jaar	Tweede jaar	Derde jaar
HOKT	49-70 %	80-90 %	
HOLT	49-58 %	73-78 %	84-96 %
Universiteit	32-60 %	70-90 %	82-98 %

ten examens en deliberaties veel elementen die het idee van een kansspel oproepen. Tekenend hiervoor is dat er zelden een verband kan worden gevonden tussen de slaagcijfers van het eerste jaar en het daaropvolgende tweede jaar. Als buitenstaander zou je normaal verwachten dat indien het slaagcijfer in het eerste jaar laag is, het slaagcijfer voor het volgende jaar aan de hoge kant moet liggen. Er is dan immers een grondige selectie gebeurd. Ons onderzoek spreekt deze stelling echter volkomen tegen. Het gaat hier meestal om twee verschillende jury's die elk andere eisen stellen. Zo is ook voor het overgrote deel van de opleidingen het tweede jaar een selectiejaar. Wanneer in een jury één professor vervangen wordt of afwezig is, is er in feite een andere jury gevormd die niet noodzakelijk tot dezelfde resultaten leidt. De verantwoordelijkheid van een dergelijke jury van professoren is zeer groot.»

Spelregels

Slaagcijfers meten veel meer dan de capaciteiten van de studenten. Ze zeggen ook iets over de visie en realiteitszin van docenten en professoren en over de kwaliteit van hun onderwijs (inclusief examens en deliberaties). Lage slaagcijfers betekenen daarbij zeker niet automatisch een hoge kwaliteit van de opleiding.

COLLA: «Wanneer een 18-jarige vol moet het hoger onderwijs aanvat is hij ervan overtuigd dat hij na de normale studieduur het begeerde diploma op zak heeft. Hij denkt dat problemen van niet slagen, bissen en afhaken niet hem, maar wel de anderen ten deel zullen vallen. Het is nochtans realistischer om zich voor de aanvang van deze belangrijke studieperiode te bezinnen over de slaagcijfers in het hoger onderwijs.»

Anderzijds heeft Colla ook concrete voorstellen voor een andere aanpak van de deliberaties.

COLLA: «Een deliberatie is gebaseerd op de spelregels die in het examenreglement zijn vastgelegd en is dus in de eerste plaats een juridisch gebeuren. Zonder afbreuk te doen aan dit aspect zou het toch nuttig kunnen zijn de examenresultaten statistisch te analyseren (volgens een geijkte en eenvormige procedure) voor zij aan de jury worden voorgelegd. Hierdoor kan er een objectiever beeld worden bekomen van de bekwaamheid van de individuele student en kunnen we ook uitspraken doen over de kwaliteit van de evaluatie van elk vak afzonderlijk.» ■

De volledige tekst van het rapport «Over slagen en niet slagen in het hoger onderwijs» (Prof. Dr. A. Colla) krijgt u toegestuurd als u uw naam en adres samen met een briefje van 100 frank onder gesloten omslag opstuurt naar VLEKHO - Dienst Informatie - Koningsstraat 336 - 1210 Brussel - ☎ 02-221 12 11.

Kansen stijgen als ouders in het onderwijs staan.

Gemiddeld zit in elke klas waarschijnlijk minstens één homo. En ook van de leerkrachten zou (net als bij derest

Homo's op school

van de bevolking) zo'n 5 à 10 % homoseksueel zijn. Maar daarover wordt niet gesproken. Niemand kent de homo's op school. De

REPORTAGE

weinig leerlingen die er voor uit komen moeten met pesterijen omkunt. En leerkrachten die voor hun geaardheid uitkomen, dreigen hun job te verliezen.

Frank is 24 en onderwijzer. Sinds het duidelijk is dat hij homo is mag hij zijn vaste benoeming wel vergeten. Homoseksuele postbodes, bedienden en bankdirecteurs... dat kan. Maar een leerkracht? «Niet dat je een slecht onderwijzer bent», zegt de inrichtende macht. «Maar de ouders nemen het niet en voor ons kan het niet.»

Bij de *Nationale Confederatie van Ouders en Ouderverenigingen* (NCOV) zeggen ze dat hun geen gevallen bekend zijn waarbij ouders klachten hebben geformuleerd over homoseksuele leerkrachten: «Dat is trouwens een persoonsgebonden aangelegenheid. In zoverre er geen aantoonbare nadelige invloeden aan te wijzen zijn in de normale taakuitoefening als leraar, zijn er geen redenen om stelling te nemen tegenover die leraars.»

Dubbel leven

Er zouden zo'n 8000 homoseksuele leerkrachten zijn in Vlaanderen. Maar bijna niemand komt er voor uit. Op *Roze Zaterdag* is dat nog een beroepsgroep die er gemaskerd bij loopt.

IVO MOELANS, Landelijke Belangenverdediging Homoseksualiteit: «De meesten hebben het verdrongen of leiden een dubbel leven. Ze voelen zich als een spion in een vijandig land. Homoseksuelen hebben het heel moeilijk in het onderwijs. Er zijn nochtans uitzonderingen: leerkrachten die hun geaardheid niet verbergen en een goede relatie opbouwen met de omgeving. Zo kennen we er ook. Maar als een leerkracht bij ons aanklopt, zullen we hem zeker niet zomaar adviseren zich als homo te manifesteren. Iedereen moet zijn eigen ontwikkeling op zijn eigen manier doormaken. Voor een leerkracht liggen er meer wolfsklemmen dan voor anderen: hoe reageren de leerlingen, de ouders, de directie, de collega's? Vooral in het lager onderwijs zal hij het moeilijk hebben. Blijkbaar zien mensen zo'n leraar als een potentieel gevaar voor de leerlingen. Ze leggen de nadruk op het seksuele. Maar met die redenering zou je evengoed een hetero uit een meisjesschool moeten houden. Anderen denken dan weer dat zijn voorbeeld besmettelijk zou kunnen zijn. Maar homoseksualiteit is geen besmettelijke ziekte en homo's zijn geen pedofielen of verleiders

Chris De Bont: «In het begin bekijken ze je wel raar. Maar zowel leerlingen als leraars ontdekken snel dat hun vooroordelen nergens op steunen.»

met een constante niet te beheersen drang naar seks. Op dit vlak zou de school haar verantwoordelijkheid moeten nemen met een eensgezinde niet-discriminerende houding. Onderwijs speelt een cruciale rol in de ontwikkeling van meer begrip en tolerantie.»

Linkshandigen

Dimitri Devuyt (*Assistent Menselijke Ecologie, VUB*) werkt rond homoseksualiteit in het Vlaams onderwijs en stelt vast dat het verschijnsel zo goed als onzichtbaar is.

DEVUYT: «Er heerst in de Vlaamse schoolomgeving een klimaat van repressie of in het beste geval tolerantie op afstand («Het is OK, zolang ik het maar niet zie»). Enkel aan de Vlaamse universiteiten zijn er georganiseerde groepen. Maar ook die worden meer getolereerd dan ondersteund.»

Hij stelt dat er vooral behoefte is aan het scheppen van een klimaat waarin homoseksualiteit bespreekbaar wordt, voor leerlingen én leerkrachten.

DEVUYT: «We moeten het verschijnsel positief benaderen. Homoseksueel zijn is een natuurlijke variatie binnen het menselijk seksueel gedrag, analoog aan bijvoorbeeld het feit dat de meerderheid van de mensen rechtshandig is en de natuurlijke variatie er voor zorgt dat een minderheid linkshandig is. Een ander uitgangspunt is dat homoseksuelen zich best kunnen ontwikkelen tot gelukkige en gezonde mensen. Als daarbij problemen rijzen is dat vooral een gevolg van de stigmatisering van homoseksualiteit in onze samenleving.»

Daar is een homo!

«Hoe ben je homo geworden?», vraagt een 17-jarige leerling aan *Chris De Bont*. «Zoiets word je niet. Dat ben je», antwoordt hij. De hele klas luistert aandachtig naar zijn getuigenis. Vorig schooljaar was hij te gast in zo'n zestig Vlaamse scholen. Als verantwoordelijk voorlichter van het *Gespreks- en Onthaalcentrum* (GOC) heeft hij een volwaardig pedagogisch pakket uitgewerkt om homoseksualiteit bij jongeren bespreekbaar te maken. Rollenspellen, gevallenstudies, discussies, probleemopgaven, video's... in overleg met de organiserende leerkracht stelt hij een aangepast programma samen. Soms komen de groepen naar het GOC in Antwerpen. In de andere gevallen trekt Chris naar de scholen.

CHRIS DE BONT: «Je wordt daar in het begin wel bekeken, ook door de andere leraars op die school («Daar is een homo!»). Maar ze merken snel dat hun vooroordelen nergens op steunen. Ik zal de leerlingen niet van gedacht kunnen doen veranderen maar ik kan er wel voor zorgen dat ze er eens over nadenken, dat ze nagaan waar hun vooroordelen vandaan komen. Verder dan wat gore moppen en scheldwoorden reikt hun kennis meestal niet. We komen zeker geen promotie maken maar we pleiten er wel voor dat elke mens zichzelf moet kunnen zijn, in alle openheid en verdraagzaamheid. Homoseksuele jongeren hebben geen referentiekader, geen figuren waarin ze zichzelf kunnen herkennen. Ze staan meestal alleen en hun identiteitscrisis leidt in één op de vier gevallen tot een zelfmoordpoging. Ook op dat vlak moeten wij onze verantwoordelijkheid opnemen.»

Hoe kan een leraar een homoseksuele leerling opvangen? Dat hangt, volgens *Chris De Bont*, samen met de heleschoolcultuur. «Hoe bespreekbaar zijn die dingen? Hoe open is de sfeer? Welke signalen zenden de leraars uit i.v.m. tolerantie? Als een leerling zelf de stap zet om erover te komen praten, verwijst je hem het best zo snel mogelijk door naar een gespecialiseerd opvangcentrum. Eigenlijk weet ik niet goed of je eerst het PMS zou inschakelen. Zij zullen uiteindelijk ook moeten doorverwijzen. Misschien kan de leraar in wie de leerling vertrouwen stelt, zelf beter voor de begeleiding zorgen. Je mag de leerling in geen geval van het kastje naar de muur sturen of het probleem op de lange baan schuiven. Hij heeft onmiddellijk behoefte aan heel praktische informatie en meestal werkt een ontmoeting in zo'n centrum al heel bevrijdend. Jongeren beseffen dan dat hun leven niet noodzakelijk om zeep is, dat je ook als homoseksueel met je eigen geaardheid kan leven.»

Verkeerd geparkeerd

«Alleen een adres geven, komt heel hard aan voor zo'n jongere», zeggen ze bij de *Federatie Werkgroepen Homoseksualiteit*. «De leerkracht moet het gesprek aangaan, zich eventueel zelfs verontschuldigen dat hij al die tijd aan de realiteit van die leerling is voorbijgegaan. Goed luisteren is van het grootste belang. Zo'n leerling zet immers een enorme stap. Je mag dat zeker niet minimaliseren («Zoek maar eens een goed liefje!») maar ook niet dramatiseren. Stel de leerling gerust. Hij mag zoeken in zijn leven en hij moet

voelen dat hij daarbij op jou kan rekenen.»

«De vraag om het onderwerp op scholen te behandelen is de jongste jaren heel sterk toegenomen», zegt *Erika Frans* van het *Vormingscentrum Jos Van Ussel*. Zij bereiken nu zo'n 15.000 jongeren per jaar. «De leerlingen hebben er in ieder geval minder problemen mee dan de leerkrachten.» Zij pleit voor een geïntegreerde aanpak: geen lesje apart, wel als een gelijkwaardige variant aan bod laten komen in de hele relatievorming.

Bij *Verkeerd Geparkeerd* in Gent zijn zo'n 250 homoseksuele jongeren actief. Zij hebben een aantal van hun oud-leerkrachten een brief geschreven waarin ze vertellen dat ze homo zijn en dat ze het spijtig vinden dat dat onderwerp in hun lessen nooit ter sprake kwam. Op die brieven kwam geen reactie. «Nu we in het hoger onderwijs zitten geeft dat minder problemen», zeggen ze. «Maar voor veel jongeren in het secundair onderwijs blijft het erg. We merken wel dat bij ons de gemiddelde leeftijd van de jongeren daalt. Maar op school kunnen of durven ze er niet over spreken.»

Scheldwoorden

Ondertussen zijn de leerlingen in de les bij *Chris De Bont* begonnen aan een opsomming van alle scheldwoorden die ze voor homo's en lesbiennes kennen. Dat zijn er heel wat. Waar komen die woorden vandaan? Waarom gebruiken ze die? De discussie is begonnen.

CHRIS DE BONT: «Het valt altijd op hoe weinig ze over (homo)seksualiteit weten. Het is nauwelijks bespreekbaar. Nochtans willen ze er graag over praten en is er grote behoefte aan een open dialoog. Toch vallen er enige verschillen op. In TSO en BSO zijn de vooroordelen het grootst, in het hoger onderwijs het kleinst. Meisjes zijn ook veel toleranter tegenover homoseksualiteit dan jongens. In gemengde groepen levert dat aardige discussies op.»

IVO MOELANS: «Veel mensen lijden aan homofobie. Ze zijn er bang van, voelen zich bedreigd. De mannelijkheidsnorm leeft zeer onderhuids. Onbewust halen ze veel opgekropte agressie uit hun opvoeding die volgens de klassieke rolpatronen verloopt: jongens mogen niet wenen, mogen niet lief en teder zijn, moeten agressief zijn enz. Dat zorgt voor grote psychische spanningen bij veel jongens, die juist daardoor uit hun evenwicht geraken. Homofilie is misschien geen taboe meer maar de uitingsvormen ervan wel. Homo's mogen er wel zijn, zolang ze ons maar met rust laten en achter hoek en kant verborgen blijven. Dat zorgt voor schrijnende en heel dubbelzinnige situaties.»

DIMITRI DEVUYST: «Wetenschappelijk onderzoek heeft al eerder aangetoond dat homofobie op school zware gevolgen heeft voor de jongeren. Het ondermijnt hun zelfvertrouwen en verhoogt de kans op zelfdoding zeer sterk. Een gedeelte van de jongeren zal proberen zich extra te bewijzen en wil uitmunten in schoolresultaten. Maar veel homoseksuele tieners geraken in een isolement. Ze lopen thuis weg, geraken aan drank of drugs, krijgen moeilijkheden op school enz. Als we streven naar meer tolerantie en aanvaarding van mensen die anders zijn, komt dat ten goede aan heel de maatschappij.» ■

• *Uiteraard bedoelen we met homoseksuelen in dit artikel ook lesbische vrouwen. Omwille van de leesbaarheid is dat niet telkens expliciet vermeld.*

• *Ivo Moelans, Chris De Bont en hun medewerkers kunt u vinden in het Gespreks- en Onthaalcentrum (GOC) - Landelijke Belangenverdediging Homoseksualiteit - Damburrgestraat 204 - 2060 Antwerpen - ☎ 03-233 10 71 - fax 03-234 33 39.*

Zij geven ook het blad Uitkomst uit (gratis proefex. op aanvraag) en starten volgende maand met een Werkgroep voor Homoseksuele Leerkrachten. Wie contact opneemt kan uiteraard rekenen op volledige discretie.

• *De Federatie Werkgroepen Homoseksualiteit overkoepelt tientallen groepen en organisaties, ook i.v.m. onderwijs. Ze hebben boeken, folders, video's enz. en bezorgen u alle contactadressen in uw eigen buurt. Vlaanderenstraat 22 - 9000 Gent - ☎ 09-223 69 29 - fax 09-223 58 21.*

• *Over Homoseksualiteit in het Vlaams Onderwijs vindt u een bijdrage van Dimitri Devuyt in Persoon en Gemeenschap (febr.'94).*

• *Verkeerd Geparkeerd (expliciet voor jongeren) kunt u contacteren via Postbus 535 - 9000 Gent 1.*

• *Het Vormingscentrum Jos Van Ussel organiseert lessen en cursussen en heeft een uitgebreide materialenbank. Meersstraat 138 - Ingang B - 9000 Gent - ☎ 09-220 65 22.*

• *U vindt ook veel informatie en adressen bij de Centra voor Levens- en Gezinsvragen - Wollemarkt 28-30 - 2800 Mechelen - ☎ 015-20 52 72.*

«Homo word je niet. Dat ben je.»

Ze verwisselen hardnekkig staart met straat, ie met ei of b met d... Vijf tot tien procent van de kinderen op de lagere school hebben last van dyslectische problemen.

Dat zijn ruim 100.000 jongens en meisjes in Vlaanderen.

De kans is dus groot dat er in de klas een dyslectic zit maar de leerkracht weet het niet altijd. Ernstige vormen

DYSLEXIE

van dyslexie komen verhoudingsgewijs ongeveer vijf keer vaker voor bij jongens dan bij meisjes. In het secundair onderwijs blijft dit schrijf- en leesprobleem bestaan. Dyslectici scoren er voor de taalvakken beduidend lager dan voor de overige vakken. Men beweert dat Churchill, Einstein en Edison op school als lui en dom werden bestempeld. In werkelijkheid hadden ze dyslexie. Is daar wat aan te doen?

Wepsen

eten

praniles

Haastig trok Erik zijn hoofd terug en keerde zich om. Doch nu wachtte hem een nog grotere verrassing: vlak voor hem stond een reusachtige wesp, die hem onbeweeglijk aanstaarde. Erik was een beleefd jongetje; hij boog diep en zeide: «Dag meneer de weps». «Wesp», sprak de wesp. «Weps», zei Erik blozend. Het was altijd een van zijn moeilijke woorden geweest.... (Erik, of het klein insectenboek - Godfried Bomans)

Nog meer kinderen hebben last met wesp en met straat en ook met pralines. Kunnen ze dan niet gewoon lezen wat er staat? Nee, dat kunnen ze helaas niet. Volgens Prof. Aloysius Ruijsse-naars, afdeling Orthopedagogiek aan de KU Leuven, is dyslexie een probleem in het omgaan met taal. Lezen is het omzetten van geschreven taal in een klinkende taal, schrijven is het tegenovergestelde. Een geschreven woord roept bij een normaal lezer meteen de bijhorende klanken op, terwijl een vaardig schrijver in een gehoord woord onmiddellijk de verschillende klanken waarneemt en kan koppelen aan de schrijftkens. Hij moet daarvoor zeer snel klanken met elkaar kunnen vergelijken, klankenreeksen uit elkaar halen, onvolledig gehoorde klanken spontaan aanvullen, uiteengerafelde klanken weer samenvoegen tot een betekenisvol geheel. Voor iemand met dyslexie levert dit doorgaans problemen op. Hij ziet wat er staat maar weet niet automatisch hoe het klinkt. Hij heeft er meer tijd voor nodig.

Achterlijk

Men is het nu eens over de definitie van dyslexie en over zijn verschillende verschijningsvormen. Vroeger had men het uitsluitend over *woordblindheid*. Wetenschappers maken allerlei verrijnde onderverdelingen, propvol moeilijke woorden. Toch even kort de volgende situering. We spreken van *secundaire dyslexie* als de taalproblemen te wijten zijn aan een zintuiglijk defect, zoals oog- of oorstoornissen. We spreken van *primaire dyslexie* als er een vertraging en/of

storing optreedt in de normale ontwikkeling. Bij deze kinderen kunnen onregelmatigheden optreden in de motoriek. Ook zien we vaak opvallende stoornissen in de aandacht, het concentratievermogen en in het werkgeheugen. Het kind heeft moeite om informatie vast te houden. Het lagere schoolkind valt dan op omdat het moeite heeft om eenvoudige boodschappen te onthouden.

Dyslexie is geen ziekte, wel een handicap waarbij in dertig à veertig procent van de gevallen erfelijke factoren een rol spelen. Over de oorzaak lopen de meningen nog al eens uiteen. Hiervoor verwijzen we naar gespecialiseerde literatuur. Er is alvast geen verband tussen intelligentie en dyslexie. Kinderen die aan dyslexie lijden zijn niet per definitie voorbestemd voor het buitengewoon onderwijs. Wat niet wil zeggen dat ze allemaal hoogbegaafd zijn.

Uit het hoofd leren

Sommigen kunnen tellen als de beste maar vallen duidelijk uit voor taal. Anderen zijn over de hele lijn zwak. Weer anderen zijn soms tot verrassende prestaties in staat om hun leesstoornis te verbergen. Ze slaan immers niet graag een figuur voor de klas. Het is niet uitzonderlijk dat ze hele teksten uit het hoofd kennen en die vlot aflezen. Daarenboven lossen velen praktische problemen vlot op. Ruimtelijke oriëntatie blijkt een gebied te zijn waarin dyslectici goed kunnen presteren. Ze hebben geen bijzondere moeite met het leggen van een puzzel of bij het ordenen van geometrische figuren.

Maar eersteklassers kunnen de zinnestukjes nog uit het hoofd leren. De moeilijkheden vallen vaak pas echt op in de tweede klas. Daar lezen ze woorden verkeerd, draaien letters om of verwisselen ze, maken rampzalige dictees, blijven fonetisch schrijven met hoofdletters in het midden van de zin.

Het vermoeden

Volgens sommige ouders kent de school het probleem niet en zeggen de leerkrachten dat de betrokken leerlingen zwak tot middelmatig begaafd en weinig gemotiveerd zijn. Lui, zeg maar.

«Maar hoe kan je de intelligentie van zo'n kind testen met de klassieke methoden die gebaseerd zijn op lezen en schrijven?», vraagt *Sprankel* zich af. *Sprankel* is een Vlaamse vereniging voor ouders van normaalbegaafde kinderen met leerproblemen. «Ze belanden vaak na heel wat omzwervingen in het buitengewoon onderwijs, type 8. Ze zitten er niet op hun plaats omdat ze leergierig zijn. Voor hun algemene ontwikkeling blijven ze dan ook op hun honger», klaagt *Dyske*, een andere oudervereniging.

Hoewel de leesstoornis vroeg optreedt, wordt ze vaak pas ontdekt als de leerling al in de vijfde of zesde klas zit. Leerkrachten maar ook ouders heb-

Dyslexie is geen ziekte, wel een leesstoornis.

ben immers nog te weinig ervaring met dyslexie om signalen vroegtijdig te onderkennen. Het ligt ook niet zo simpel om meteen met zekerheid dyslexie als diagnose te stellen. Alleen na een grondig onderzoek vanuit verschillende disciplines kan men vaststellen dat er vrijwel zeker sprake is van dyslexie. Het is namelijk niet uitzonderlijk dat deze handicap samengaat met kenmerken van andere leerproblemen. Maar niet elk kind met motorische problemen is dyslectisch en omgekeerd. Toch gaat dyslexie vaak samen met een schrijfprobleem. Het signaleren van dyslexie is geen eenvoudige zwart-wit zaak. Je kan als leerkracht slechts *vermoeden* dat een kind dyslectisch is.

Verraderlijk eenvoudig

Bij een vermoeden roept de leraar er het best het PMS-centrum bij. Tenslotte kunnen dáár de specialisten zitten om, zo vroeg mogelijk, uitsluitel te geven. In samenwerking met het PMS-centrum wordt gewoonlijk geopteerd voor een aangepaste therapie in combinatie met het gewoon lager onderwijs. Zo blijven de kinderen geïntegreerd in het normale onderwijsnet. Taakleraar of *remedial teachers* spelen een belangrijke rol in de behandeling. Vaak wordt doorverwezen naar een logopedist die gespecialiseerd is in de behandeling van lees- en spellingmoeilijkheden. Eventueel kan een beroep worden gedaan op een neuroloog voor verder onderzoek. Ernstige dyslectici worden het best opgevangen in het buitengewoon onderwijs, type 8. De behandeling gebeurt zeer geïndividualiseerd en taakgericht. De oefeningen lijken verraderlijk eenvoudig. Men gebruikt geen bijzonder materiaal. De juiste analyse maken van het probleem is echter het belangrijkste deel van de behandeling. Pas daarna kan de orthopedagoog nagaan welke oefeningen precies geschikt zijn. Geen twee dyslectici lijken immers op elkaar.

Volgens het *Neerpeltse Centrum voor Leerproblemen* duurt een therapie doorgaans negen maanden, tweemaal een uur per week. Helemaal genezen zou niet kunnen. Het enige wat de therapeuten kunnen doen is de kinderen leren lezen tot op het niveau van de vierde klas. Daarna krijgen de dyslectici methoden mee om nieuwe woorden te leren verwerken. Ruim meer dan de helft wordt zeer bevredigend geholpen en kan zonder moeilijkheden het secundair onderwijs afwerken.

De kat is een hond

Er is een groeiende bezorgdheid van leerkrachten om kinderen met dyslexie tijdig en goed op te vangen. Het is belangrijk dat de leraars als groep het probleem erkennen en de betrokken leerlingen niet afschrijven. Daarom sommen we alvast enkele signalen op die zouden kunnen wijzen op dyslexie.

1. Letters die goed op elkaar lijken verwisselen, zoals b en d, p en q, m en n, of letters die ongeveer hetzelfde klinken verwisselen, zoals b en p, d en t, k en g.
2. Letters in een lettergreep of van lettergrepen in een woord verwisselen, re voor er, per voor pre.
3. Hele woorden die semantisch op elkaar lijken verwisselen, mes voor vork, kat voor hond.
4. Sommige woorden hardnekkig verwarren, terras met matras, drop met dorp.
5. Traag lezen (woord voor woord) of te snel lezen (en woorden raden).
6. Eenvoudige boodschappen slecht kunnen onthouden.
7. Krom praten.
8. Moeilijk versjes kunnen leren en opzeggen (liedjes wel).
9. Iets wat werd meegemaakt slecht kunnen vertellen.
10. Bij het luisteren naar verhalen snel afgeleid of uit de concentratie zijn.
11. Jonge kinderen kunnen onzeker en onvast in hun bewegingen zijn.
12. Oudere kinderen twijfelen veel bij het schrijven, schrappen vaak woorden door.
13. Dyslectische kinderen hebben over het algemeen een klein *werkgeheugen*. ■

• Boeken voor dyslectische kinderen: *Woordbeeld - een reeks van uitgeverij Thieme-Wenteltrapreeks - uitgeverij Wolters-Noordhoff - bewerkingen van klassieke en historische verhalen - Streepjesboeken - uitgeverij Ploegsma - Zoeklicht - uitgeverij Zwijnsma*

• Boeken voor leraars over dyslexie: *Dyslexie: ernstige lees- en spellingsproblemen. Een overzicht van theorie en praktijk* (1989) - A.J.J.M. Ruijsenaars & J.H.M. Hamers - uitg. Acco - *Van dezelfde auteurs in de reeks Leerproblemen op school (Acco) - Lees- en spellingproblemen (Praktijken onderzoek)* (1993) en *Rekenen als probleem (Praktijk en onderzoek)* (1992) - *Dyslexie in de les* (1991) - Ard Nieuwenbroek & Jos de Vries - Katholiek Pedagogisch Centrum - 's-Hertogenbosch (met tips hoe men dyslectische leerlingen in de klas kan signaleren) - *Dyslexie. Theorie, diagnostiek en behandeling* (1990) - J.J. Dumont - uitg. Lemniscaat -

• Speciaal voor ouders: *Dyslexie, wat nu?* (1991) - Ard Nieuwenbroek - Katholiek Pedagogisch Centrum (het verschijnsel uitgelegd, vooral voor ouders thuis)

• Er zijn enkele ouderverenigingen werkzaam rond dyslexie, waaronder *Sprankel - Algemeen Begeleidingscentrum van As (administratief secretariaat) - Bevrijdingslaan 88 - 3665 As - ☎ en fax 089-65 76 18 of Chris Cuyvers (algemeen secretariaat) - Weerstandslaan 7 - 3500 Hasselt - ☎ 011-22 54 79 - Dyske - Rita Van Belle - Palokestraat 150 - 1700 Dilbeek - ☎ 02-466 45 45 - Balans - De Kwinkelier 40 - 3722 AR Bilthoven (Nederland) - ☎ 00-31-30-29 22 04*

• vzw *Centrum voor Leerproblemen - Groenstraat 11 - 3920 Neerpelt - ☎ 011-66 38 07 - EUREKA-school voor dyslectische jongeren (privé) - Wagenweg 1 - 3000 Leuven - ☎ 016-23 88 93 en 016-25 58 52*

**Veel leerkrachten her-
kennen dyslexie niet.**

Voor al uw vragen
over onderwijs:
Koningsstraat 71
1000 Brussel
☎ 02-219 18 00

PERMANENT VERHUISD

De **Administratie Permanente Vorming** van het Departement Onderwijs is verhuisd. U vindt deze administratie en de besturen **Afstandsonderwijs, Deeltijds Kunstonderwijs, Basiseducatie en Volwassenenonderwijs** voortaan in de Koningsstraat 67 - 1000 Brussel - ☎ 02-211 42 11 - fax 02-211 43 81

STUDIETOELAGEN

Klopt het dat kotstudenten ongeveer dubbel zoveel studietoelagen kunnen krijgen dan pendelende studenten? De Vlaamse Regering heeft **nieuwe maximumbedragen** vastgelegd voor de studietoelagen voor het hoger onderwijs. Voor het school- en academiejaar 1994-1995 is de maximumtoelage nu 94.600 fr. voor **kotstudenten**, 61.500 fr. voor **spoorstudenten** (wonen méér dan 10 km. van hogeschool of universiteit) en 56.100 fr. voor **agglomeratiestudenten** (minder dan 10 km.). De maximumtoelage voor kotstudenten is met 4 % gestegen, in vergelijking met de laatste aanpassing in 1991. De maximumtoelage voor spoor- en agglomeratiestudenten steeg met 2 %. Waarom dit onderscheid? De huurprijzen van studentenkamers zijn sneller gestegen dan de andere prijzen, en die

huur vormt precies een groot deel van de totale studiekost bij kotstudenten. Meer informatie vindt u in de nieuwe brochure **Studietoelagen 1994-1995**.

Departement Onderwijs - Bestuur Studietoelagen - Koningsstraat 138 - 6de verdieping - 1000 Brussel - ☎ 02-211 42 11

WEDDEVERSCHILLEN

Als tijdelijke leerkracht blijf ik niet dezelfde wedde te ontvangen als mijn vastbenoemde collega. Toch hebben wij evenveel jaren dienst. Hoe is dit te verklaren?

Twee leerkrachten, een tijdelijke en een vastbenoemde, oefenen hetzelfde ambt uit (zelfde salarisschaal), tellen dezelfde geldelijke anciënniteit en hun gezinssituatie is identiek. Ze worden dan bezoldigd volgens dezelfde jaarwedde à 100 %. Zij kunnen dus aanspraak maken op dezelfde geïndexeerde jaarwedde wat resulteert in een identieke bruto-maandwedde. Toch heeft de tijdelijke leerkracht op dat moment een lagere netto-wedde dan zijn vastbenoemde collega.

Dit verschil is te wijten aan de **sociale inhoudingen** op de bruto-wedde. Een tijdelijke leerkracht is onderworpen aan het volledige stelsel van de sociale zekerheid en er wordt dus een werknemersbijdrage van 13,07 % van zijn bruto-wedde ingehouden. Een vastbenoemde leerkracht is niet aan het volledige RSZ-stelsel onderworpen: er wordt slechts een bijdrage van 3,55 % ingehouden voor de sector **Verplichte Geneeskundige Zorg (VGZ)** en een bijdrage van 7,5 % voor het **Fonds voor Overlevingspensioenen (FOP)**. In totaal wordt dus 11,05 % van de bruto-wedde ingehouden. Na aftrek van de bedrijfsvoorheffing resulteert dit inderdaad in verschillende nettowedden.

In de **Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid** van de Vlaamse Raad stelde Minister **Van den Bossche** dat

hij niet bevoegd is om de wetgeving hieromtrent te wijzigen. Hij verklaarde wel er zich van bewust te zijn dat het fenomeen van verschillen in nettowedde zich steeds meer voordoet omdat de vaste benoeming niet meer zo snel volgt op een tijdelijke benoeming. **Vlaamse Raad - Beknopt Verslag - 14 juni 1994**

ONDERWIJS IN CIJFERS

Ik ben op zoek naar cijfergegevens over het aantal leerkrachten in Vlaanderen. Waar kan ik die ergens vinden?

Het **Bestuur Statistiek** van het Departement Onderwijs verzamelt alle cijfergegevens over het onderwijs in Vlaanderen: leerlingen, scholen, onderwijzend personeel, budgettaire gegevens enz. Deze cijfers worden verwerkt tot overzichtelijke tabellen en regelmatig gepubliceerd.

Zo vinden we bijvoorbeeld in het (volledig) herwerkt én uitgebreid **Statistisch Jaarboek van het Onderwijs - Schooljaar 1991-1992** (verschenen in maart 1994; 410 fr.; bestelnr. 126.92) 117.630 leden van het onderwijzend personeel. 84.434 mensen hadden een volledige opdracht en

33.196 een gedeeltelijke. Samen vulden ze 177.370 functies. In volledige opdrachten uitgedrukt waren er toen 104.896 functies. Slechts 3.423 personen hebben niet hun hoofdkomen in het onderwijs. Recenter, minder overvloedige, informatie vindt u in **Statinfo - Statistische Informatiebrochure Onderwijs - Schooljaar 1992-1993** (verschenen in juni;

120 fr.; bestelnr. 129.93). In afwachting van het nieuwe **Statistisch Jaarboek** lezen we hier toch al bijvoorbeeld dat het aantal functies is gestegen tot 178.939 (+ 1569) en het aantal personen om ze in te vullen is gedaald tot 117.498 (- 132).

U kunt beide publikaties bestellen door overschrijving van het juiste bedrag op rekeningnr. 091-2203006-68 van **Departement Onderwijs - Dienst Verkoop van publikaties - Koningsstraat 71 - 1000 Brussel - ☎ 02-219 94 36**.

Departement Onderwijs - Bestuur Statistiek - Koningsstraat 138 - 1000 Brussel - ☎ 02-211 42 11

OPVANGVERLOF

Mijn vrouw en ikzelf gaan een kindje adopteren. Bestaat er in het onderwijs - zoals in andere sectoren - zoiets als een speciaal verlof voor zo'n adoptie?

Dat bestaat inderdaad en wel sinds 1 september 1994. De personeelsleden van het gemeenschapsonderwijs en het gesubsidieerd onderwijs en de leden van inspectie en begeleiding hebben recht op een **opvangverlof met het oog op adoptie of pleegvoogdij**.

Het kind in kwestie moet **jonger dan tien jaar** zijn. Voor kinderen jonger dan drie jaar krijgt u maximum zes weken; voor kinderen van drie jaar en ouder maximum vier weken. De maxima worden verduubeld als het kind mindervalide is. Het opvangverlof vangt in principe aan op de datum van de werkelijke opname van het kind in het gezin (getuigschrift van domiciliëring).

Het opvangverlof is **bezoldigd** en wordt gelijkgesteld met dienstactiviteit.

HOB UFOON

Voor al uw vragen over de **nieuwe regelgeving in het HOBU** en de praktische uitvoering van het decreet is er nu één adres, één telefoonnummer en één faxnummer:

Hobumail - Koningsstraat 136 - 1000 Brussel - **Hobufoon**: 02-211 42 72 (dinsdag en woensdag tijdens de kantooruren) - **Hobufax**: 02-211 47 38.

Verantwoordelijken van hogescholen kunnen met hun vragen rond management, organisatie, financiering en beheer terecht bij de **Vlerick School voor Management** - ☎ 09-210 97 58 - fax 09-210 97 00

UW REACTIE

Uit alle brieven en reacties die wij ontvangen (ook en vooral de meest kritische) pikt een onschuldige hand er elke maand één die een educatief boekenpakketje krijgt van Uitgeverij Garant. Vindt iedereen het goed als dat deze keer naar **Wilfried Luyten** uit Bonheiden gaat?

Afgiftkantoor 8500 Kortrijk 1
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs - Redactiesecretariaat KLASSE
Koningsstraat 138 - 1000 Brussel

TJDSCHRIFT

verschijnt maandelijks (behalve in juli en augustus)

klasse

STAD MET KLASSE

Een nieuw initiatief voor lezers van KLASSE. U bent tijdens de herfstvakantie eregast van de eerste STAD MET KLASSE: LEUVEN. Zes dagen lang staan er overal gidsen klaar om u en uw gezin gratis in te wijden in de grote bezienswaardigheden van de stad. Een uitstekende verkenningronde om later met uw leerlingen terug te komen. Met de bon op p. 16 vraagt u de gratis toegangskaarten aan voor een bezoek op de datum van uw keuze. De NMBS geeft 60 % korting voor treinreizigers en misschien wint u wel één van de vijf beeldjes van De Eeuwige Student.

België - Belgique	
PB	
8500 KORTRIJK 1	
4	281